

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra tělesné výchovy a sportu

Bakalářská práce

Historie tělesné výchovy a sportu v jednotách Metodějovy župy spolku Orel

Vypracoval: Matěj Špínar

Vedoucí práce: PhDr. Tomáš Tlustý, Ph.D.

České Budějovice, 2021

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

University of South Bohemia in České Budějovice

Faculty of Education

Department of Sports Studies

Bachelor thesis

**The history of physical education
and sport in unions of the Metoděj region
of Orel association**

Author: Matěj Špínar

Supervisor: PhDr. Tomáš Tlustý, Ph.D.

České Budějovice, 2021

Bibliografická identifikace

Název bakalářské práce: Historie tělovýchovy a sportu v jednotách Metodějovy župy spolku Orel

Jméno a příjmení autora: Matěj Špínar

Studijní obor: BTV1

Pracoviště: Katedra tělesné výchovy a sportu PF JU

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Tomáš Tlustý, Ph.D.

Rok obhajoby bakalářské práce: 2022

Abstrakt:

Tato bakalářská práce se zabývá zpracováním historie tělovýchovy v jednotách Metodějovy župy spolku Orel od jednotlivých počátků vzniku konkrétních jednot až po současnost. První křesťansko-sociální tělocvičné odbory byly neformálně ustaveny již na počátku minulého století. Největšího rozvoje dosáhl Orel mezi dvěma světovými válkami. Členové Orla se několikrát stali obětí represí, činnost spolku byla za svou existenci opakovaně pozastavena. Metodějova župa, která má sídlo v Bystřici pod Pernštejnem, vznikla původně pod názvem župa Horácká. Jejím patronem je svatý Metoděj, spolu patron Evropy, tvůrce slovanského písma, a především nositel křesťanství. V současné době župa pokračuje v tělovýchovné činnosti i nadále.

Klíčová slova:

Organizace Orel, Československo, Česká republika, Metodějova župa, historie, tělesná výchova a sport

Bibliographical identification:

Title of the bachelor thesis: The history of physical education and sport in unions of the Metoděj region of Orel association

Author's first name and surname: Matěj Špinar

Field of study: BTV1

Department: Department of Sports studies

Supervisor: PhDr. Tomáš Tlustý, Ph.D.

The year of presentation: 2022

Abstract:

This Bachelor thesis deals with the processing of the history of physical education in the units of Methodius County of the Eagle Society from the beginnings of the formation of specific units to the present day. The first Christian social gym union was informally established at the beginning of the last century. The greatest development was achieved by the Eagle between the two world wars. Members of the Eagle have been the victims of repression on several occasions, and the association has been repeatedly suspended in its existence. Methoděj's County, which is based in Bystřice pod Pernštejn, was originally created under the name Horácká County. Its patron saint is Saint Methodius, co-patron of Europe, creator of Slavic writing and, above all, bearer of Christianity. Currently, the county continues its physical activity.

Keywords:

The Eagle Organization, Czechoslovakia, Czech Republik, Methodius County, History, Physical education and Sport

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě archivovaných fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích

.....

Matěj Špinar

Poděkování

Děkuji v první řadě vedoucímu mé bakalářské práce PhDr. Tomáši Tlustému, Ph.D., za odborné vedení, poskytnutí rad a cenných připomínek při zhotovování mé bakalářské práce. Poté bych rád poděkoval všem, kdo mi poskytl důležité materiály a informace. Nemohu opomenout poděkovat své rodině, díky které mi bylo umožněno studovat.

Obsah

1	Úvod.....	10
2	Metodologie.....	12
2.1	Cíl, úkoly, předmět práce	12
2.1.1	Úkoly práce	12
2.1.2	Předmět práce	12
2.2	Metody práce	13
2.3	Rozbor pramenů a literatury.....	13
3	Stručný nástin historie organizace Orel.....	16
3.1	Historie Orla v Českých zemích do roku 1918.....	16
3.2	Historie Orla v dobách první republiky	20
3.3	Historie Orla v Protektorátu Čechy a Morava.....	26
3.4	Historie Orla od roku 1945 do současnosti.....	29
4	Stručný nástin historie Metodějovy župy organizace Orel.....	37
4.1	Vznik a vývoj Metodějovy župy organizace Orel	37
4.2	Stručný nástin historie Metodějovy župy organizace Orel po roce 1990.....	50
5	Historie jednot Metodějovy župy organizace Orel.....	56
5.1	Historie jednoty Borač	56
5.2	Historie jednoty Bystřice nad Pernštejnem	56
5.3	Historie jednoty Čebín	57
5.4	Historie jednoty Dolní a Horní Loučky	57
5.5	Historie jednoty Dolní Libochová	64
5.6	Historie jednoty Havlíčkův Brod.....	65
5.7	Historie jednoty Jimramov	65
5.8	Historie jednoty Lomnice	67
5.9	Historie jednoty Nové Město na Moravě	69
5.10	Historie jednoty Rovné.....	71
5.11	Historie jednoty Rozsochy	71
5.12	Historie jednoty Rožná	74
5.13	Historie jednoty Strážek.....	75
5.14	Historie jednoty Žďár nad Sázavou	76
6	Závěr	80

1 Úvod

V našich dějinách mají velkou a hlubokou tradici tělovýchovné organizace, jednou z nich byl i katolický spolek Československý Orel, jenž byl v našem území založen na přelomu 19. a 20. století. Prvopočátky lze hledat v roce 1896, kdy byl při jednotě katolických tovaryšů v Praze založen tělocvičný odbor. Po jeho vzoru začaly vznikat obdobné jednoty i v jiných místech českých zemí, a to především při křesťansko-vzdělávacích spolcích. Roku 1904 se konal na Velehradě sjezd křesťansko-sociální strany, který přijal směrnice k zakládání tělocvičných odborů při katolických organizacích. Určit přesné datum vzniku organizace Orel, pro jejíž název se tehdejší funkcionáři inspirovali v oblasti dnešního Slovinska, kde již existovala katolická tělocvičná organizace nesoucí tento název, je tedy poměrně problematické, neboť vznikal postupně zakládáním a slučováním lokálních katolických spolků na přelomu 19. a 20. století. Samotná organizace považuje za rok svého založení rok 1909, kdy se sjednotil název a zároveň vzniklo řádné jednotné vedení organizace na Moravě a provizorní v Čechách.

Nejrychleji se nová sportovní organizace rozrůstala na Moravě, kde ve svém působení na mládež zdatně soupeřila se Svazem dělnických tělocvičných jednot i Sokolem. V Čechách se organizace uchytila především na východě a jihu. Rozvoj orelské organizace však výrazně přibrzdila první světová válka. V době první republiky byl Orel v roce 1931 po daleko početnější Československé obci sokolské druhou největší sportovní organizací v tehdejší Československu. Orel stavěl svoji činnost na křesťanských základech a věnoval se především sportu pro všechny a práci s mládeží.

Specifičnost této organizace spočívala v tom, že se jednalo o tělovýchovný spolek koncipovaný na konfesním základě. Orel se definoval jako křesťanská a slovanská tělovýchovná jednota, jejíž členství je určeno Čechům, Moravanům a Slezanům katolického vyznání. V samostatném Československu získal pak Orel zastoupení i mezi katolickými Slováky a Karpatorusy. S konfesní definicí Orela korespondovala i vazba na Křesťanskosociální stranu (resp. další katolické politické strany) a Československou stranu lidovou, tedy reprezentanty politického katolicismu za monarchie a v samostatném československém státě. Tyto politické subjekty poskytovaly orlům prostor pro širokou angažovanost v sociální a politické oblasti.

Orelské hnutí se výrazně zapsalo do historie českého státu a zpětně můžeme říct, že veskrze všemi zmíněnými obdobími. Měl vždy výrazný vývoj na vývoj české společnosti během dvacátého století. Je také podstatné zmínit, že Orel byl však od počátku svého vzniku úzce spjat s římskokatolickou církví, zaměřoval se na tělesnou výchovu, náboženskou výchovu a také na vlastenecké uvědomění.

Orel je organizován a rozdělen na jednotlivé župy, které jsou poté dále děleny na jednoty. Tato bakalářská práce se tedy dále po nástinu celého spolku Orel věnuje historii Metodějovy župy a pak dále i samostatným jednotám, příslušícím k této župě.

Jako hlavní téma této bakalářské práce bylo zvoleno právě toto hnutí a konkrétněji poté dějiny a organizace Metodějovy župy. Téma této bakalářské práce je nám velmi blízké, protože i v naší rodině byl člen této organizace a v minulosti jsme s ní byli seznámeni formou vyprávění.

2 Metodologie

2.1 Cíl, úkoly, předmět práce

Cílem této bakalářské práce je na základě pramenného poznání zpracování historie tělesné výchovy a sportu spolku Orel, konkrétně Metodějovy župy od jejich počátků až po současnost. Vedlejším cílem bakalářské práce je nastínění nejdůležitějších historických událostí týkajících se Československého Orla.

2.1.1 Úkoly práce

Tento cíl je rozdělen do jednotlivých úkolů:

- Vypracovat obsahovou analýzu všech dostupných písemných, fotografických a filmových pramenů, dobových periodik, literatury, vzpomínek pamětníků a internetových zdrojů.
- Vypracovat nástin historie Československého Orla.
- Zpracovat důležitou část historie Metodějovy župy. Tuto část doplnit dobovými obrázky a fotografiemi.
- Zpracovat historii tělesné výchovy a sportu v jednotách Metodějovy Župy spolku Orel.
- Shromáždit co nejvíce dostupného obrazového a fotografického materiálu. Z tohoto souboru vybrat nejvhodnější obrázky a fotografie, ty pokud možno digitálně upravit, orámovat, oříznout a seskupit.
- Shromážděné obrazové a fotografické přílohy začlenit do souvztažného textu, a to s příslušným popiskem a komentářem. Do textu též začlenit formou přímých citací relevantní dobové komentáře v literatuře a periodikách.
- Ze shromážděného materiálu vyvodit stručné závěry.

2.1.2 Předmět práce

Předmět práce je z hlediska *územního* primárně zaměřen na dnešní území Metodějovy župy spolku Orel, v širším kontextu pak na území celého bývalého Československa. Z hlediska *časového* je předmět práce zaměřen od počátků orelského hnutí až po současnost. Primárně zaměřuje na historii TVS ve spolku Orel, nicméně dále byl tento rámec překročen, a to směrem k dalším částem orelské činnosti. V rámci *obsahového* hlediska je práce zaměřena na historický kontext spolku Orel a jeho přesah do současnosti.

2.2 Metody práce

Jedná se o standardní historickou práci českých dějin tělesné výchovy a sportu. Během jejího vypracování mělo zásadní důležitost pečlivé poznání všech dostupných pramenů (jedná se o písemné a fotografické prameny, archivní fondy, literaturu, kroniky, dobová periodika, vzpomínky i internetové zdroje). Jelikož předmět práce je poměrně široce vymezen, jako jedním z problémů se vyskytla značná nerovnoměrnost výskytu faktů v jednotlivých zdrojích.

Metody, které byly v práci použity, byly vybrány tak, aby korespondovaly s poznáním zkoumané doby, hlavně v závislosti na dostupných pramenech.

Použity tedy byly standardní historické metody, hlavně metoda přímá, u které se vlastně jedná o metodu prostého popisu dané skutečnosti jednoho či více pramenů. Tato metoda byla v práci hojně využita, například u nástinu historie jednotlivých jednot Metodějovy župy.

Vlastní faktografický popis je vzhledem k monotematickému charakteru a vymezenému období proveden v jednotlivých částech práce synchronním přístupem k historickému vývoji, a to zejména u popisu dění jednotlivých jednotách Metodějovy župy.

Diachronní přístup je využit u historických událostí, které probíhaly na jednom místě, v tomto případě se jedná konkrétně o Metodějovu župu. Obě metody byly velmi často i zkombinovány.

Využita byla také metoda progresivní, která seřazuje historické události od nejstarších dob po nejnovější dobu, tedy tak, jak se postupně udály.

V celé práci jsou použity obrázky a fotografie pro bližší přiblížení celého tématu práce. Některé obrazové a fotografické podklady byly ve špatné kvalitě, proto byl využit pro jejich zkvalitnění fotoaparát a skener, pro následné popsání byly využity všechny dostupné zdroje.

2.3 Rozbor pramenů a literatury

Jak již bylo řečeno v předešlé kapitole, protože bakalářská práce využívá analytických metod, základem prvotního zkoumání bylo poznání a zkoumání literatury a vůbec tištěným pramenům. Přepokládaným a potvrzeným problémem byla

nerovnoměrnost a nevyváženost výskytu potřebné tematiku v literatuře, periodikách, pramenech a na internetu.

Jedním z primárních pramenů byly *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948*¹ a také hlavně monografie *Kronika Orelstva 1902–1948*, která podává ucelený celkový vývoj spolku Orel². Autor vycházel převážně z archivních materiálů a pramenů (novin a časopisů). Jedná se o takřka pěti set stránkový materiál, který neodchyluje od povšechného, obecného pojetí orelských dějin. Zachycuje je na celostátní bázi – sleduje základní směry, představuje župy podle zemského členění, nechává hovořit významné reprezentanty a popisuje nejdůležitější aktivity Orela a jeho filozofii. Neproniká však do života krajských a místních organizací. Nerozvíjí orelské ideje, nerozebírá každodenní kulturní a společenské zázemí organizace, neobsahuje medailony zasloužilých osobností.

Podružným, ale důležitým zdrojem informací jsou také *dobová periodika Orel*³, *Věstník křesťansko-sociálního Orela československého*⁴ a *Orlík*⁵ pro mládež.

Všechna tato zmíněná periodika můžeme nalézt v Moravském zemském archivu v Brně. Ve zmíněném archivu jsou uložena téměř všechna čísla ústředního listu československého Orelstva, výjimku tvoří čísla z roku 1942–1944, kdy byla činnost organizace přerušena. Tyto listy vycházely jednou či dvakrát do měsíce a informovaly o činnosti hnutí, o práci vedení, dále seznamoval čtenáře se sportovními výsledky konaných závodů. Součástí byla také osvětová činnost, mnohé články byly zaměřeny nábožensky, měly za úkol utvrzovat katolické vyznání svých členů.

Dalším významným zdrojem byl také Zpravodaj Metodějovy žup (2006–2009)⁶, který přinesl četné informace týkající se nejen historie vzniku Metodějovy župy, ale také přinesl informace ze současného dění této župy.

Zdrojem informací byly také soukromé archivy členů jednotlivých jednot, kroniky (viz kronika Dolní a horní Loučky nebo farní kroky Lomnice a farnosti Žďár nad Sázavou) a informace byly doplněny taktéž z internetových zdrojů, a to ze *stránky Křesťanské*

¹ Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze).

² Hanuš, J. (1992). *Kronika Orelstva 1902–1948*. Brno: Orel.

³ *Orel (Ústřední list Československého Orela)*, roč. 1925, 1929–1933, 1935–1940.

⁴ *Orel (Věstník křesť-sociálního Orela československého)*, roč. 1918.

⁵ *Orel (Ústřední list Československého Orela)*, roč. 1941.

⁶ *Zpravodaj, Orel župa Metodějova – Bystřice nad Pernštejnem*, ročník 2006–2009.

*sportovní organizace Orel*⁷. Zejména kroniky konkrétních jednot přinesly hodnotné informace, potřebné při sepisování bakalářské práce.

Důležitým zdrojem informací pro zpracování problematiky se ukázaly i osobní rozhovory s jednotlivými členy předsednictva Metodějovy župy.

⁷ *Křesťanská sportovní organizace*. Získáno 29. března 2022 z <http://www.orel.cz/>

3 Stručný nástin historie organizace Orel

3.1 Historie Orla v Českých zemích do roku 1918

Kořeny českého Orelstva sahají až do devadesátých let 19. století. V této době procházelo sokolské hnutí krizí způsobenou socializací svých členů, kteří přecházeli v této době do dělnických tělovýchovných jednot. Katolická církev nepovažovala tělocvičnou složku lidského života za svou podstatnou část. Změnu způsobila až změna postoje katolické církve, hlavně vydáním encykliky papeže Lva XIII.

Širokou podporu měl tento spolek ve svých počátcích také u politických subjektů, konkrétně u křesťanskosociální strany a Československé strany lidové.

Zmiňované vydání encykliky *Rerum Novarum* (O věcech nových) papeže Lva XIII. 15. května 1891 s sebou přinesla nové postupy a programy v tělovýchovné oblasti, můžeme zde pozorovat také prvopočátek péče o zdraví. *Vznikají tedy první tělovýchovné jednoty a spolky*⁸. Protože se v Sokole v této době projevovala protikatolická zaujatost, počaly se v katolických spolcích objevovat snahy vyvolat v život i samostatné hnutí tělocvičné pro katolickou mládež. Jako první byl ustanoven tělocvičný odbor při Jednotě katolických tovaryšů v Praze dne 14. března 1896. Odbor měl 45 členů.⁹ Následně první křesťansko-sociální tělocvičný odbor byl neformálně ustaven na schůzce členů 5. července 1902 při Katolické jednotě sv. Josefa v Líšni u Brna. Za iniciátora se všeobecně považuje P. Metod Hošek, farář v Líšni, přičemž o rok později v říjnu 1903 byl ustaven tělocvičný odbor při Spolku katolických tovaryšů v Brně na popud tiskaře a dobrého sportovce Josefa Stríže¹⁰. Brněnští vystoupili při veřejném cvičení v Líšni 1905 a 1906, již tehdy použili cvičenci u triček modrého lemování a modrobílého pásu¹¹. V roce 1905 vystoupilo v Líšni 64 členů, v roce 1906 již 124 cvičenců z Líšně, Brna a Vyškova¹².

V této době také vznikl současně tělocvičný odbor při Katolické jednotě Cyrilometodějské, a to za přičiněním faráře P. (páter) Ignáta Nepustila. Tento odbor se brzy zapojil také do veřejných vystoupení, například ve Zlíně či Vyškově.

⁸ Vejskal, O. E. (2002). *Drobná plastika tělocvičných organizací (Díl třetí: Odznaky a medaile: Orel, DTJ, FPT, Makkabi, Německé spolky, Spartakiády ČSTV)*. Praha: Česka společnost přátel drobné plastiky.

⁹ *Počátky Orla-Čechy*. Získáno 3. března 2022, z https://www.orel.cz/index.php?ukaz=pocatky_orla_cechy

¹⁰ Vejskal, O. E. (2002). *Drobná plastika tělocvičných organizací (Díl třetí: Odznaky a medaile: Orel, DTJ, FPT, Makkabi, Německé spolky, Spartakiády ČSTV)*. Praha: Česka společnost přátel drobné plastiky.

¹¹ *Počátky Orla-Morava*. Získáno 3. března 2022, z http://www.orel.cz/?ukaz=pocatky_orla_morava

¹² Tamtéž.

Je nutné také vysvětlit důvod vzniku prvních tělocvičných odborů. Ty poukazovaly na nesprávné jednání vedení spolku Sokol ke svým členům, byl jim vytýkán netolerantní vztah ke členům s náboženskou angažovaností. A právě z důvodu vylučování členů Sokola s katolickou aktivitou vedlo k zakládání již zmiňovaných odborů.

V roce 1904 byla vydána následující rezoluce na IV. Sjezdu křesťanské sociální strany, konaného na Velehradě:

„IV. křesťansko-sociální sjezd moravsko-slezský uvažuje, jak dělné vrstvy lidu, zvláště průmyslové dělnictvo, trvale tělesně upadá, a jak čím dál více jeví se nezbytným čelit tomuto zjevu mimořádným způsobem, vida dále potřebu, aby křesťansko-sociální spolky bedlivěji staraly se i o zdravou zábavu pro své členstvo, a nepodceňuje nikterak nepopíratelného agitačního významu, jež má organizovaný sport, doporučuje co nejdůtklivěji místním organizacím křesť. sociálním, aby postaraly se včas o zřízení zvláštních tělocvičných odborů v našich spolicích, zemskému výkonnému výboru se ukládá vypracovat potřebné k tomu instrukce a rozeslat je veškerým organizacím.“¹³.

Díky přijetí této rezoluce došlo k razantnímu rozvoji zakládání křesťansko-sociálních tělocvičných odborů. Vznik nových odborů společně s výzvou P. Jana Šrámka dal podnět Katolické jednoty ve Vyškově. Postupně začaly vznikat i další jednoty, například na Ostravsku, v Bystřici pod Hostýnem, 18.4. v Olomouci, 12. 7. v Třebíči, dále v Dolních Kounicích, Hulíně, Chropyni, Kvasicích, Morkovicích, Drnovicích, Dědicích a Švábenicích. V roce 1908 bylo založeno 17 tělocvičných odborů křesťansko-sociálních.

Velkým podnětem k růstu odborů byl sjezd tělocvičných odborů v Kroměříži 5. července 1908. Sjezd byl spojen s veřejným cvičením, při kterém vystoupili cvičenci z Kroměříže, Líšně, Vyškova, Třebíče, Drnovic a Morkovic. Účastníci byli seznámeni s výsledky jednání s Orlem Slovinským, Katolickým Sokolem americkým, Sokolem Polským – organizacemi, které v této době již existovaly.

Už na tomto sjezdu, stejně jako na V. sjezdu křesťansko-sociálním v Brně v dubnu 1908, byl podán návrh, aby se křesťansko-sociální tělocvičné odbory jmenovaly OREL podle vzoru slovinské organizace, založené v roce 1906 vůdcem katolických Slovinců, Dr. Janem Evan. Krekem.

¹³ Tamtéž.

V Čechách byl založen první tělocvičný odbor vůdcem Josefem Polákem, který je zakladatelem dělnického spolku Všeodborového Sdružení křesť. dělnictva. Právě on se tak stal základem i pro nově zrozující orelský spolek a jehož jméno převzal od bratři Moravanů. První odbor založil na zkoušku v Hradci Králové roku 1906 a vybavil jej potřebným nářadím¹⁴.

Orelský život již v této době pronikal na sever, střed i jih Čech. Začali se objevovat debaty o názvu, na sjezdu, jenž se konal 31. srpna do 2. září 1909 v Hradci Králové se mělo dohodnout, zda bude v Čechách Orel nebo Sokol. V tisku proběhla následující zpráva:

„...Bylo mnoho těch, kteří si přáli, aby tělocvičné spolky v Čechách měly společný název, a to Orel. Ale někteří, zvláště Pavlík-Sychra, žádal, aby název Sokol Pro Čechy potrvál a nebyl podceňován. Po dlouhém boji a debatě přijat návrh pana Fr. Šupky, aby se dala celá záležitost k rozhodnutí výkonným výborům na Moravě a v Čechách, a to o společném jménu a krojích...“¹⁵.

V této době byla nejdůležitější akcí uspořádání I. Zemského orelského sletu. Konal se 5. září 1909 ve Vyškově. Na celé akci bylo účastno na pět set členů ve stejnokrojích a jednou ze zvláštností byly Orlice, které přivezli členové olomouckého odboru. Celkový počet odborů bylo třicet šest.

Souběžně s tímto sletem probíhal ovšem i slet Sokola, který pořádalo město Vyškov. Na obě akce dohlíželo na šedesát příslušníků četnictva, kteří museli bohužel zasahovat i u krvavých konfliktů. Na tento popud ale došlo k dalšímu rozmachu vzniku nových odborů¹⁶.

Zatímco na Moravě se konal první slet, v Čechách teprve docházelo ke vzniku prvních okrsků. Zároveň se zakládaly župy, pro něž byl také vypracován župní řád. Jednalo se o: Středočeská župa se sídlem v Praze, Jihočeská župa se sídlem v Českých Budějovicích, Východočeská župa se sídlem v Hradci Králové, Západočeská župa se sídlem v Plzni a Severočeská župa se sídlem v Mladé Boleslavi.

Následující druhý Zemský slet Orla se konal v Kroměříži, ve dnech 14. a 15. srpna 1910. V tomto roce opět vzrostl počet nových odborů. V této době vystoupal počet členů

¹⁴ *Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921.* (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy.

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ Tamtéž.

až k sedmi tisícům. Pokrokem na rozdíl od prvního Zemského sletu byl přístup sokolské obce, která nabádala své členy, aby se vůči bratrským orlům chovali vždy slušně¹⁷.

V době příprav na III. Zemský slet byl uspořádán první župní slet českého Orla v Hradci Králové. Ten opět přispěl k dalšímu pozitivnímu rozvoji spolku v Čechách. Na slet byli přizváni také moravští, v čele a Janem Šrámkem.

Obrázek 1. Jan Šrámek. Fotografie převzata z knihy *Československý Orel (program, dějiny, statistika)*. (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 17.

III. zemský slet se tedy konal o dva roky později, opět v Kroměříži. Na slet bylo vypraveno 10 zvláštních vlaků z celé Moravy a bylo přítomno 25.000 osob. Byla to největší katolická slavnost z předválečné doby (viz obrázek č. 2).

¹⁷ Hanuš, J. (1992). *Kronika Orelstva 1902–1948*. Brno: Orel.

Obrázek 2. III. zemský slet Orla z r. 1912. Fotografie převzata ze soukromého archívu p. J. Zahradníka.

Dne 3. února 1913 zemřel v nemocnici v Brně Štěpán Klapil, člen Říšské rady Orla a jeden ze zakladatelů Orla, ve věku 35 let. Je pochován ve Vyškově. V tomto roce proběhla statistika o počtu členů, která ukázala, že jednota Orel má dva a půl set odborů a takřka přes dvanáct tisíc členů.

Práce na připravovaný slet, který se měl uskutečnit v roce 1915, se už nerozběhly. Po atentátu v Sarajevu 28. června 1914 na následníka trůnu v Rakousku-Uhersku Františka Ferdinanda a jeho manželku vypukla 1. světová válka, která zapříčinila téměř zánik orelského hnutí v Čechách i na Moravě. Hlavní část členstva narukovala na frontu a odbory postupně zanikají. V roce 1917 zbylo na Moravě pouze 19 odborů s 884 členy a v tu dobu již bylo jasné, že Rakousko s Německem nemohou válku vyhrát¹⁸.

3.2 Historie Orla v dobách první republiky

S koncem první světové války a v počátcích období první republiky přišla samostatnost, na kterou český národ již dlouho čekal. Bylo ovšem zapotřebí o svobodu

¹⁸ Hanuš, J. (1992). *Kronika Orelstva 1902–1948*. Brno: Orel.

bojovat. Mezi první kroky patřící ke znovuzkřížení hnutí Orla, patří opětovné vydávání časopisu Orel. Vznikem Československé republiky bylo také zapotřebí vypracování nových stanov celého spolku. Nově byl také vydáván časopis Květy Mládí pro žáky a dorost a pro věci technické sborník.

Na den 5. ledna 1919 byl do Brna svolán sjezd delegátů orelských odborů, které byly rychle obnovovány. Radost z opojení nové svobody však netrvala dlouho. Katolictví nemělo lehkou úlohu a pozice Orla zásluhou nepřátelství se Sokolem byla zvláště choulostivá.

Dne 25. ledna 1920 se v Brně uskutečnil orelský sjezd. Sjezdu se kromě Orelstva z celé republiky zúčastnili i zástupci Katolického Sokola z Ameriky a jugoslávského Orla. Od 29. července do 5. srpna 1920 Orlové organizovali velkou výpravu i za hranice republiky. V roce 1920 český Orel řešil stěhování sídla Zemského svazu z Hradce králové do Prahy. Nakonec došlo ke spojení všech Orlů do Československého Orla¹⁹.

V následujícím roce došlo ke zřízení žup v celé organizaci. V Čechách se jednalo o čtyři župy: Brynychova, Bedřicha Pospíšila, Jirsíkova a Kozinova župa. Na Moravě a ve Slezsku bylo třináct žup: Bauerova, Klapilova, Kosmáková, Krekova, Křížkovského, Velehradská, Sušilova, Brněnská, Sv. Metoděje, Severomoravská, Šilingrova, Šrámkova a Urbanova župa. Na Slovensku dne 6. listopadu 1920 bylo pojmenováno osm žup: J. Hollého, Moyzesova, Cyrilomethodějská, A. Kmeťova, Hurbana Vajanského, Bernoláková, Radlinského a A. Hlinkova župa. V Rakousku byla jedna župa Rakouská a měla 4 jednoty.

V červnu 1921 se konal I. valný sjezd Československého Orla, na kterém se rozhodlo, aby Československý Orel vstoupil do Svazu slovanského Orelstva a do Mezinárodní katolické unie tělovýchovy v Paříži.

Dne 16. června 1922 byly zahájeny další sletové slavnosti ve dvoraně Besedního domu v Brně, bohoslužeb na Petrově se zúčastnilo přes dva tisíce účastníků. Tento slet znamenal pro organizaci velký úspěch doma i v zahraničí. Po sletu nastal opět velký rozmach tělovýchovné i kulturní činnosti: byly pořádány akademie, veřejná cvičení, župní slety, byly budovány stadiony a hřiště, stavěny orlovny.

„...Dnes začínáme velký sletový měsíc, který zůstane navždy památným v dějinách Orelstva, ale také v dějinách celého křesťanského hnutí v našem národě.

¹⁹ Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921. (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy.

*Orelstvo chce vždy pracovat k vítězství, a když nebude vítězit, bude vždy pracovat, aby zvítězilo...*²⁰.

Tato slova byla pronesena na slavnostním sjezdu v Brně v roce 1922 Janem Šrámkem. Na hlavní sletové dny dorazili jako hosté i zahraniční zástupci 12 národů²¹. Tento sněm zajistil velký rozkvět pořádání župních sletů, veřejných cvičení, budování hřišť a stadionů a další. Další řádný sněm se konal opět v Brně, tentokrát v roce 1923. Vychází časopis Orelská osvěta a Tělesná výchova.

O dva roky později spolek Orel vlastnil již 233 Orloven a spolkových domů a 72 stadionů a hřišť. Ve stejném roce byla založena cizojazyčná orelská jednota. 16. září vznikla v Polsku Karvinská jednota a její převážnou část členů tvořili horníci²².

V následujícím roce bylo uspořádáno veřejné cvičení, v jehož průvodu se účastnilo přes pět set lidí. Dále byly pořádány cvičitelské kurzy, například kurz plavání, atletiky či jiné. Opět jsou otevírány nové spolkové domy a cvičiště²³.

V roce 1928 zavítal na Moravu prezident republiky Tomáš Garrigue Masaryk, který zde strávil 3 týdny. Navštívil řadu měst, kde ho vítali Orlové v krojích. Koncem roku podle statistik má Orel 103 301 členů.

Mezi největší událost hnutí Orla patří beze sporu konání Svatováclavských slavností v Praze v roce 1929. Slavnosti se účastnil také prezident republiky, který též přijal deputaci Československého Orla. To ovšem vyvolalo ve společnosti značné rozpory, proto se Tomáš Garrigue Masaryk vyjádřil ke sporu následujícím způsobem:

„...Nebudu se zabývatí spory historickými, co je skutečností a co legendou. Posuzuji věc z hlediska státního. Svatý Václav je mi osobností sympatickou. Podporoval křesťanství a církve, a to v jeho době bylo dílo záslužné, dílo kulturní a pokrokové. Jako politika si ho nesmírně vážím pro jeho obezřetnost. Vždyť i Hus a husité sami sv. Václava ctíli...“²⁴.

²⁰ Orelský slet v Brně v roce 1922. (2021). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy.

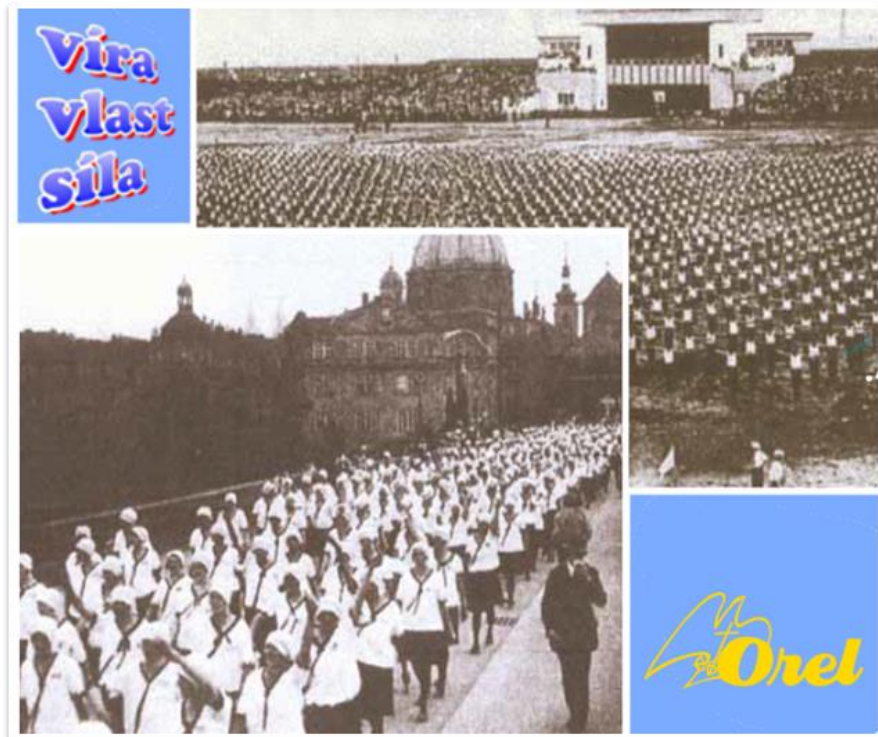
²¹ Tamtéž.

²² Hanuš, J. (1992). *Kronika Orelstva 1902–1948*. Brno: Orel.

²³ *Mezi dvěma slety (1922-1929)*. (2021). Získáno 8. března 2022 z <http://www.orel-zsv.g6.cz/historie/004.htm>

²⁴ Hanuš, J. (1992). *Kronika Orelstva 1902–1948*. Brno: Orel.

V průvodu šlo v národním a orelském kroji 30 000 členů. Hlavních dnů Svatováclavských orelských slavností se účastnili diplomaté, ministři a hlavní host prezident republiky Masaryk. Na stadionu cvičilo 8 200 mužů a žen, které v hledišti sledovalo na 60 000 diváků²⁵.

Obrázek 3. Svatováclavské orelské slavnosti v Praze v roce 1929. Fotografie převzata z <https://www.orelzapasedlakova.cz/svatovaclavske-dny-v-praze-1929/>

T. G. Masaryk se účastnil celého programu a po skončení odcházel za doprovodu Dr. (akademický titul) Šrámka a předsedy poslanecké sněmovny Jana Malypetra (Svatováclavské dny orelstva, 1929).²⁶

²⁵ Tamtéž.

²⁶ *Svatováclavské dny orelstva – 1929 Praha.* (1929) Získáno 2. února 2022, z http://www.orel.cz/?ukaz=svatovaclavske_dny_orelstva

Obrázek 4. T. G. Masaryk za doprovodu Dr. Šrámka a předsedy poslanecké sněmovny Jana Malypetra na svatováclavských slavnostech v roce 1929. Fotografie převzata z archívu Orla.

Obrat sletu činil 25 milionu korun a na jeho spolufinancování se podíleli i členové, kteří poslali více než 800 000 korun. Od ministerstva Orel nedostal žádnou subvenci. Nejvyšší položkou byl pronájem strahovského stadionu, a to asi půl druhého milionu korun²⁷.

Počátky třicátých let se nesly v duchu zvýšené spolkové činnosti. Konaly se vzdělávací kurzy, bylo zavedeno zavedení povinných zkoušek pro všechny účastníky ústřední orelské školy a všechny účastníky župních cvičitelských škol.

Hned v úvodu tohoto desetiletí byla uspořádána pouť na sv. Hostýn u Bystřice pod Hostýnem. Vystoupily zde pěvecké sbory z Bystřice, Horního Újezdu a Holešova.

V roce 1932 zavedl Československý Orel jako první ze všech tělovýchovných spolků povinnou branou výchovu ve svých jednotách. Tento rok byl také nazván rokem žactva, neboť byly pořádány branné školy a cvičení právě pro žáky.

Následující roky znamenaly ústup katolického smýšlení na našem území. Neustále klesal počet lidí, kteří se ke katolicismu hlásili. Časopis Orel nabádal lidi

²⁷ Tamtéž.

k pohotovosti před hrozícím nebezpečím a zdůrazňoval důležitost branné výchovy i z důvodů případné budoucí ochrany státu²⁸.

V roce 1933 se pokračovalo v pořádání poutí na sv. Hostýn, byla uspořádána také pouť do Říma. Tehdejší papež Pius XI. zareagoval následujícím způsobem:

„...Radujeme se, když na vás hledíme, neboť vidíme, že svým šatem vyznáváte ve své vlasti katolickou víru přede všemi odpůrci. Ale i vaše jméno je tolik významné. Nazýváte se Orly. A Orel není pouhé jméno. Orel znamená boj, a sice boj o vítězství křesťanské myšlenky. Orel je také znakem evangelisty sv. Jana a znamená vysoký vzlet myšlenek. Tak je vaším úkolem, nejmilejší synové a nejmilejší dcery, boj o křesťanský život v každém ohledu. Proto také nepečujte o dokonalost pouze tělesnou, nýbrž také o křesťanskou dokonalost duše. Uskutečňujte heslo „zdravý duch ve zdravém těle“. Stáváte se tak vojskem, jehož šiky přinesou do vaší vlasti mírumilovné myšlenky...“²⁹.

Neustále se zvyšoval podíl branné výchovy v Orelském hnutí, protože se začaly objevovat snahy připojení Sudetských částí k Německu. Velkým problémem bylo také odstoupení prezidenta Masaryka z funkce, což se samozřejmě dotklo i hnutí Orel. Prezident Masaryk vždy spolek Orel uznával a respektoval.

Následujícím prezidentem se stal Dr. Edvard Beneš. Koncem roku 1935 měl Orel 160 289 členů a 1 239 jednotek, a proto docházelo k propagaci hnutí za účelem získání nových členů³⁰.

O dva roky později se začala politická situace značně vyostřovat, přesto byl chystán na rok 1939 velký slet. Jako patronem se měl stát sv. (svatý) Vojtěch, protože to právě vycházelo na devítisté výročí přenesení jeho ostatků do Prahy.

Rok 1938 značil konflikty mezi Čechy a Němci, po vyhlášení výjimečného stavu byli vyzýváni také členové Orla ve věku od sedmnácti do padesáti let k pohotovosti. Většina členů také po vyhlášení mobilizace odchází ke svým útvarům.

Po přijetí Mnichovské dohody přišlo hnutí Orel o dvě moravské župy, 160 jednot v Čechách a na Moravě s 15 293 členy a na Slovensku ztratili 24 jednot s 6 376 členy. Orlové nesli tuto ztrátu statečně a odhodlaně věří, že odtržení Sudet pomůže udržet

²⁸ Hanuš, J. (1992). *Kronika Orelstva 1902–1948*. Brno: Orel.

²⁹ 30. léta Orla. (2021) Získáno 23. února 2021, z http://www.orel.cz/?ukaz=30_leta_orla

³⁰ Tamtéž.

v Československu mír. Na základě posouzení všech událostí se ústřední rada Čsl. Orla na schůzi v Brně 18. prosince rozhodla zrušit plánovaný slet na rok 1939 v Praze³¹.

3.3 Historie Orla v Protektorátu Čechy a Morava

Rok 1939 znamenal pro členy hnutí Orel znovu otevřené diskuse o propojení spolků Orel a Sokol. Vedení republiky bylo seznámeno s fakty, které podalo předsednictvo Orla o důvodech a potřebách samostatnosti.

Po vytvoření samostatného Slovenského státu, zůstala zachována pouze činnost v Čechách a na Moravě. Po podepsání okupace a obsazení Protektorátu Čech a Moravy německými vojsky sice hnutí Orla nebylo zrušeno, ale byly rozpuštěny branné oddíly a odevzdány zbraně. V tomto roce se alespoň opět konala pouť na sv. Hostýn, kterého se účastnilo šedesát tisíc lidí. Pozitivním krokem v této nelehké situaci bylo usnesení výboru Národního souručenství, které uznalo samostatnost Orla, Sokola i Junáka.

Nadále probíhají například tradiční poutě na sv. Hostýn, ovšem pouze v omezeném počtu lidí. Taktéž probíhají pravidelné závody i jiné orelské akce. Tyto orelské aktivity probíhali i v roce 1941, lidé ale měli strach se účastnit atletických závodů, lyžařských cvičení či divadelních festivalů.

Jednou z posledních válečných akcí Orla bylo mistrovství Čech a Moravy v lehké atletice v Praze na Strahově.

V Čechách byl Orel rozpuštěn 30. září 1942 a bylo vyhlášeno zabavení jeho majetku s odůvodněním, že činnost Orla byla říši nepřátelská. Všichni členové předsednictva župy byli 6. října pozatýkáni a v Pečkově paláci (Petschkův palác)³².

³¹ Hanuš, J. (1992). *Kronika Orelstva 1902–1948*. Brno: Orel.

³² *Druhá světová válka – zákaz Orla*. (2021) Získáno 24. února 2021, z http://www.orel.cz/?ukaz=2_sv_zakaz_orla

Obrázek 5. Památník obětem druhé světové války na bývalém popravišti Kounicových kolejí. Fotografie převzata z webu <https://www.vfu.cz/studium/ubytovani-koleje/historie-ksk/historie-ksk.html>

Členové Orelské hnutí se v době války hojně zapojovali do odbojové činnosti. O veškerých akcích byl informován Jan Šrámek, který byl pod přísným dohledem gestapa.

Vynikající průpravou pro odbojovou činnost byly samozřejmě bývalé branné oddíly, které skvěle ovládaly orientaci v mapě, pořadová cvičení i například hod granátem a podobně. Začaly fungovat letní školy pro muže ve spojení s odbojovou činností.

V září 1939 došlo k zatýkání jednotlivých funkcionářů Orla. Zatčen byl například Bohuslav Koukal, župní náčelník. Naštěstí stále fungoval vojenský odboj v čele s Vojtěchem Jílkem, který byl napojen i na zahraniční odboj. Někteří orelští vojáci se dostali až do Francie a posléze do Anglie, kde byli zařazeni do československé zahraniční armády. Působili zde nejen jako piloti, ale i jako parašutisté či telegrafisté.

S nástupem nového protektora Reinharda Heydricha přišly nové restriky a nařízení. Byl zastřelen Vojtěch Jílek, či Dr. Pechlát, náčelník ČOS (Česká obec sokolská) a další členové orelské organizace, jiní byli posíláni do koncentračních táborů či byli zatčeni.

Krvavé působení Reinharda Heidrycha ukončili právě orlové, ze sedmičlenné skupiny atentáčníků na říšského protektora R. Heydricha byli čtyři členy Orla: J. Kubiš, J. Bublík, J. Gabčík a J. Valčík. Sedm československých parašutistů, kteří připravili a uskutečnili 27. května 1942 atentát, se ukrývalo v chrámu sv. Cyrila a Metoděje v pražské Resslově ulici. Po udání zde všichni přišli o život.

Atentát se všemi jeho spojitostmi se zařadil mezi nejvýznamnější odbojové činy evropského významu a výrazně pomohl k lepší mezinárodní pozici prezidenta Dr. Beneše a exilové vlády Dr. Jana Šrámka.

Obrázek 6. Fotografie J. Kubíka a J. Gabčíka. Fotografie převzaty z webu:

<https://www.echo24.cz/g/wtz4h/kdo-je-v-sachte-s-gabcikem-a-kubisem-mrtvi-maji-dostat-jmena/1>

Po smrti Heydricha byl do jeho funkce jmenován nový protektor Kurt Daluege. Hned po jeho příjezdu vyhlásil druhé stanné právo v protektorátu a zahájil akci, která se zapsala do dějin pod názvem „heydrichiáda“. Jeho působení je spojeno s vyhlazením Ležáků, Lidic a téměř s 1 400 popravami českých vlastenců³³.

³³ *Druhá světová válka – orleský odboj.* (1950). Získáno 27. února 2021 z http://www.orel.cz/?ukaz=2_sv_orlesky_odboj

3.4 Historie Orla od roku 1945 do současnosti

Po skončení druhé světové války konečně mohla začít obnova Československého Orla. Bohužel valná část dokumentů i spisů byla za války zničena, proto byla obnova značně ztížena. Na počátku tohoto roku se uskutečnila pracovní schůzka v Brně, dohodli se také na znovu vydávání ústředního listu. Zásadním úkolem bylo zajištění samotné existence hnutí a také obnovení všech organizačních postupů.

Stanovy organizace byly schváleny o rok později, v roce 1946. V nich se objevilo založení turistických, tělovýchovných i sportovních odvětví. Hnutí se zaměřilo také na chod ústředních škol, které se zaměřily na výchovu pracovníků v jednotlivých župách a jednotách. Tyto školy byly zavedeny v Brně, Praze a Hradci Králové. Další školy se brzy objevily i v jiných městech, například v Olomouci, Brně, Zlíně či Opavě.

Konečně také byla uspořádána již tradiční pouť na sv. Hostýn, jehož heslem bylo „Obrať k nám své milosrdné oči“. Akce se účastnilo na dvacet tisíc lidí. Další akce na sebe nenechaly dlouho čekat, uskutečněna byla sešlost ve Staré Boleslavi, dále například Orelské slavnosti v Kroměříži, jichž se účastnilo tisíc čtyři sta členů, účastnili se také delegáti z hnutí Sokol či Junák. Novými pracovníky v náčelnické funkci se stali Ladislav Pospíchal, Ing. (inženýr) Jan Němec a Josef Papež³⁴.

³⁴ *Druhá světová válka – orelský odboj*. Získáno 7. března 2021, z http://www.orel.cz/?ukaz=2_sv_orlesky_odboj

Obrázek 7. Orelské oslavy v Kroměříži. Fotografie převzata ze soukromého archívu J. Zahradníka.

První poválečné mistrovství v lehké atletice se konalo v Brně. Jednalo se o XII. mistrovství, bohužel účast členů byla velmi slabá, závodů se účastnili pouze členové z moravských žup³⁵.

V následujícím roce byl opět znovu přijat zákon o branné výchově, bohužel nedosahoval svých předválečných kvalit. Obnovováno bylo také Orelské hnutí na Slovensku, nebyli ovšem přizváni dřívější zástupci:

„...Slováci usilující o obnovu Orla sice navázali styk s moravským vedením, v říjnu 1947 se jich několik účastnilo pracovního kurzu Velehradské župy, kde vzešel návrh uspořádat konferenci slovenských katolických pracovníků v Novém Městě nad Váhem s hlavním cílem obnovit slovenského Orla jako jednotnou katolickou tělovýchovnou organizaci českých a slovenských katolíků“.

Jelikož předsednictvo Velehradské župy nezískalo podporu brněnského ústředí, které bylo vůči obnově slovenského Orla pro specifické politické příčiny rezervované, uskutečnili velehradští orlové tuto konferenci soliterně, bez oficiálního pověření ústředí v měsíci říjnu 1947. Slováci však měli eminentní zájem o zdar jednání, důkazem bylo 120 přišedších slovenských orlů, kteří se hlásili k obnově společné orelské organizace. Tento plán však až do února 1948 významně nepostoupil a Orel se svého vzkříšení na Slovensku prakticky nedočkal...“³⁶.

Následující VIII. řádný sjezd Československého Orla se uskutečnil v červenci v roce 1947 v Brně. Za zmínku stojí schválení nových návrhů, hlavně nových odznaků pro žáky a dorost Orla. Dalším schváleným návrhem bylo schválení nových krojů a cvičebních úborů. Za starostu byl zvolen Jan Šrámek a za jeho námětky F. Leiner, P. K. Fanfrdla, J. Polák, vzdělavatelem se stal P. Josef Konvička, náčelníkem Čs. Orla Rostislav Slavotínek, jednateli Arnošt Ohnoutka, František Morávek a Judr. J. Pištlák, náčelníkem mužů S. Koukal, náčelnice orlic zvolena Marie Kubíčková, pokladníkem zvolen Dr. F. Šrámek³⁷.

³⁵ Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze).

³⁶ Tamtéž.

³⁷ Tamtéž.

Obrázek 8. Orelský odznak z roku 1947. Fotografie převzata z webu: <https://www.faleros.cz/odznaky-a-medaile/>

Činnost v jednotlivých župách se začala intenzivně rozvíjet. Konaly se jednotlivé župní slety, jež v podstatě ukázaly připravenost cvičenců, i přes krátkou dobu určenou na nácvik. Těmto sletům předcházela veřejná průpravná cvičení a nejrůznější vystoupení. Opět zde šlo o spolupráci mezi jednotlivými hnutími, to znamená, že se akcí účastnily delegace členů Sokola, Skauta i armády. Vše naznačovalo připravenost k dosažení cílů, které hnutí Orel potřeboval pro svou obnovu.

Úspěšné župní slety vyvrcholily poutí na sv. Hostýn v roce 1947. Tentokrát se účastnilo dvojnásobně více členů než v minulých letech, a to takřka padesát tisíc členů. Hlavní nedělní mši sloužil hlavní vzdělavatel Čs. Orla P. Josef Konvička s ministranty náčelníkem Čs. Orla Dr. R. Slavotínkem a náčelníkem mužů Čs. Orla S. Koukalem. Poutníci účastníci se cesty se domluvili na opětovném vybudování Mariánského sloupu na Staroměstském náměstí v Praze, který byl násilně stržen 3. listopadu 1918. Během několika chvil byla provedena sbírka a vybralo se přes čtyřicet tisíc korun.

V Praze vznikla jednota vysokoškoláků, a to v Pospíšilově župě. Následoval vznik vysokoškolského odboru Orla při Brněnské jednotě. Tyto jednoty se vyzdvihly svým

loutkářským ústředím, které mělo v roce 1947 dvě stě registrovaných orelských loutkových scén. Vznikají také nové jednoty, hlavně v pohraničních oblastech.

Co se týká aktivit, je možné zmínit například školení lyžování žen a mužů konaného na přelomu roku 1947 a 1948. Lyžování má v Orelské historii velkou tradici i vysokou úroveň. Bohužel se jednalo o poslední vzdělávací kurz po obnově Orla. Proškolení členové již nemohli své poznatky uplatnit, taktéž se bohužel neuskutečnilo plánované mistrovství Československého Orla³⁸.

Počátkem tohoto roku byla vyslána delegace k prezidentovi Dr. E. Benešovi, které se účastnil jednatel Dr. Jan Pištělák, náčelník Bohuslav Koukal, náčelnice Marie Kubíčková a člen osvětové rady Dr. Josef Jurák. Prezidentovi přivezli vyznamenání odsouhlasené na VIII. sjezdu Československého Orla, diplom a zlatou medaili - „Orel zásluze“.

Dr. Edvard Beneš velmi podporoval samostatnost Orla i jeho právo na náboženskou výchovu. Delegáty se nemohli setkat s prezidentem osobně, neboť byl v této době po rekonvalescenci po nemoci, proto vše zástupci Orelského hnutí předali kancléři republiky J. Smutnému. S ním mluvili na setkání o připravovaných akcích i organizačních záležitostech Orelského hnutí.

Orelská delegace se vydala také k českému primasovi a pražskému arcibiskupovi Josefu Beranovi. Delegaci představil známý kněz P. Vojtěch Král, farář ze Zdounek, který uvedl další členy: P. J. Kunického, Otrokovice, Dr. Josefa Juráka, redaktora čas. OREL, B. Valuška, starostu župy Křížkovského, Jana Kachlíka, učitele z Vyškova a Vítězslava Horynu, redaktora Orlíka a orelského básníka. Zde se mluvilo o oddanosti a přesvědčení ve věcech církve a také o podpoře při řešení problémů s představiteli státní moci.

V únoru roku 1984 bylo vydáno poslední číslo časopisu Orel, v němž bylo popsáno slavnostní svolání ThDr. (doktor teologie) Josefa Berana:

„...Naplněte tělocvičny, ale naplněte také chrámy a exerciční domy, naplněte své domy, své domovy, vesnice i města orelostvím a jeho prací. Do zápasu u duše, do zápasu o zdar Orelských slavností 1949. Ať je vaše práce ke cti našim duchovním vzorům,

³⁸ Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze).

sv. patronům. Ať skrze mi nalezne hojnost srdcí útěchu v minulostech Církve. Ať přinese mír, klid a radostné soužití v naší drahé Čs. Republice. Zdař Bůh! Předsednictvo Orla...“³⁹.

V únoru roku 1948 převzali v Československu moc komunisté. To vyvolalo proces, který je možno pozorovat i u jiných nekomunistických spolků. Jde o to, že se snažili komunisté pomocí členů ochotných ke spolupráci, převzít hnutí „zevnitř“. Takřka současně přijímá prezident republiky E. Beneš demisi ministrů národní socialistické čsl. Lidové a slovenské strany demokratické a podepsal jmenovací dekrety nových členů vlády. Nastupuje nová vláda v čele s předsedou komunistů Klementem Gotwaldem. Nastalo na dlouhá léta období ztráty svobody a ideálů.

„...Zpráva, že Orel byl zrušen výnosem ministerstva vnitra ze dne 15. června 1948 je zajímavá. Nikdo o ní nevěděl, nikomu nebyla předána, až ve zprávě krajského soudu v Brně ze dne 27. června 1969 při zprávě o svědecké výpovědi Aloise Večeři čteme: „Akční výbor Orla skončil svoji činnost kolem 1. 11. 1948 a Čs. Orel byl zrušen podle výnosu Národní Bezpečnosti ze dne 15. června 1950. Budeme podle tohoto úředního prohlášení používat datum 15. června 1950 za den zákazu Orla komunistickým režime...“⁴⁰.

Po tomto zákazu činnosti byla ještě zorganizována pouť na svatý Hostýn, a to jako manifest za náboženskou svobodu a právo na život. Akce se účastnilo na sto tisíc orelských poutníků. Tito poutníci požadovali povolení alespoň kulturně výchovné činnosti naší mládeže. Vše se obrátilo proti účastníkům a hostýnská pouť byla označena jako velezrada proti státu. Vedoucí osobnosti orelského hnutí byli pozavíráni.

³⁹ *Hostýnská pouť 1947*. Získáno 7. březem 2022, z http://www.orel.cz/?ukaz=hostynska_pouty_1947

⁴⁰ Tamtéž.

Obrázek 9. Pouť orelského spolku na sv. Hostýn 29. srpna 1948. Fotografie převzata z webu: <http://extrastory.cz/orelska-pout-na-svatem-hostyne-prerostla-v-jednu-z-nejvetsich-protikomunistických-demonstraci.html>

To ještě nebyla jediná protiakce, kterou pouť na svatý Hostýn vyvolala. Začal jeden z prvních velkých soudních procesů komunistického režimu, v němž bylo odsouzeno osmnáct členů náčelnických rad a ústřední kanceláře Československého Orla k vysokým trestům. Dr. Miroslav Kozlovský, tiskový mluvčí bývalého Přípravného výboru pro obnovu Orla se ve svých vzpomínkách na vyšetřování vyjádřil takto:

„...vyšetřovací metody byly elektrické šoky a bití hadicí po obnažených šlapkách. Brutální vyšetřovací metody vešly ve známost i Parlamentu ČSR a to způsobilo, že do Uh. Hradiště byla vyslána vyšetřující komise ve složení: vyšetřovatel st. prokuratury Dr. Florián a lékař StB Dr. Vlček. Ti po kontrole přímo v Uh. Hradišti v nočních hodinách bez příslušníků StB zjistili zdravotní stav členů naší skupiny a asi šest nás nejvíce postižených dali eskortovat do věznice v Brně na lékařské vyšetření do nemocnice U sv. Anny. Umístění jsme byli ve věznici na Cejlu a na příkaz předsedy senátu státního soudu, odd. Brno, JUDr. Jaroslava Horňanského jsme nesměli být z této věznice odváděni k nějakým dalším výslechům bez jeho souhlasu.“⁴¹

Protože byli přední členové orelského hnutí perzekuováni, uzavřela se na dlouhou dobu historie Orla. Některé vysoké tresty byly ukončeny až amnestií

⁴¹ Zákaz činnosti Orla. Získáno 10. březen 2022 z http://www.orel.cz/?ukaz=zakaz_cinosti_orla

prezidenta republiky ze dne 9. května 1960. O šest let později požádal Koukal spolu s dalšími odsouzenými o obnovu soudního procesu⁴².

Právě v tomto roce 1968 se naskytla možnost obnovení spolku Orel. Alois Večeřa vypracoval společně se svými spolupracovníky nové obnovené stanovy, jenž by odpovídaly stávajícímu zákonu. Tyto stanovy byly předloženy na ministerstvu vnitra, poté byly přepracovány, protože ministerstvo odsouhlasilo vznik orelského hnutí, ale bez tělovýchovy. Bohužel naději na opětovný vznik Orla překazil příjezd sovětských okupačních vojsk⁴³. Byla odvolána také sjednaná hostýnská pouť, kam přesto dorazilo na pět tisíc účastníků.

Další pokus o obnovu se konal opět až po dlouhých dvaceti letech. Orelské hnutí ožilo po listopadu 1989. Podle zachovalých zpráv ve strojopisném Pražském orelském almanachu z r. 1990 bylo zachyceno, že jako první k životu se přihlásila 12. 11. 1989 jihočeská Jirsíkova župa. Několik nadšenců, mezi nimi Jiří Hladký a Vítězslav Horyna, 23. 11. zformovali v Praze Klub přátel Čs. Orla, jehož úkolem bylo shromáždit kontakty, orelské pamětníky a nové zájemce o činnost v Orlu.

Dnem skutečného vzkříšení Orla se stal 30. červen 1990, kdy se v Brně uskutečnil manifestační ustavující sjezd Československého Orla. Sjezd začal v 10 hodin dopoledne mší sv. v kostele Nanebevzatí Panny Marie v Brně. V pravé poledne proběhla prezence účastníků v divadle Večerní Brno. V půl jedné začalo shromáždění modlitbou. Úvodního projevu se chopil br. Bohuslav Koukal a v projevu ho vystřídalí A. Večeřa, F. Morávek a M. Kozlovský. Ze zpráv přípravného výboru stojí za zmínku registrace obnovené organizace, jež se uskutečnila u ministerstva vnitra podle zákona č. 83/90 Sb. ze dne 27. 3. 1990 o sdružování občanů. Orlu bylo přiřazeno registrační číslo VSP/1–1125/90-R⁴⁴.

Po rozdělení československé federace v roce 1993 funguje organizace pod názvem občanské sdružení Orel ČR. V jeho čele stojí od sjezdu r. 2011 Ing. Stanislav Juránek a první místostarostkou je Ing. Miluše Macková. Z poslední zveřejněné výroční zprávy o činnosti Orla za rok 2017, lze vyčíst, že k 31. 12. spolek čítá

⁴² Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze).

⁴³ *Hostýnská pouť 1947*. Získáno 7. března 2022, z http://www.orel.cz/?ukaz=hostynska_pouty_1947

⁴⁴ *Zákaz činnosti Orla*. Získáno 10. března 2022 z http://www.orel.cz/?ukaz=zakaz_cinosti_orla

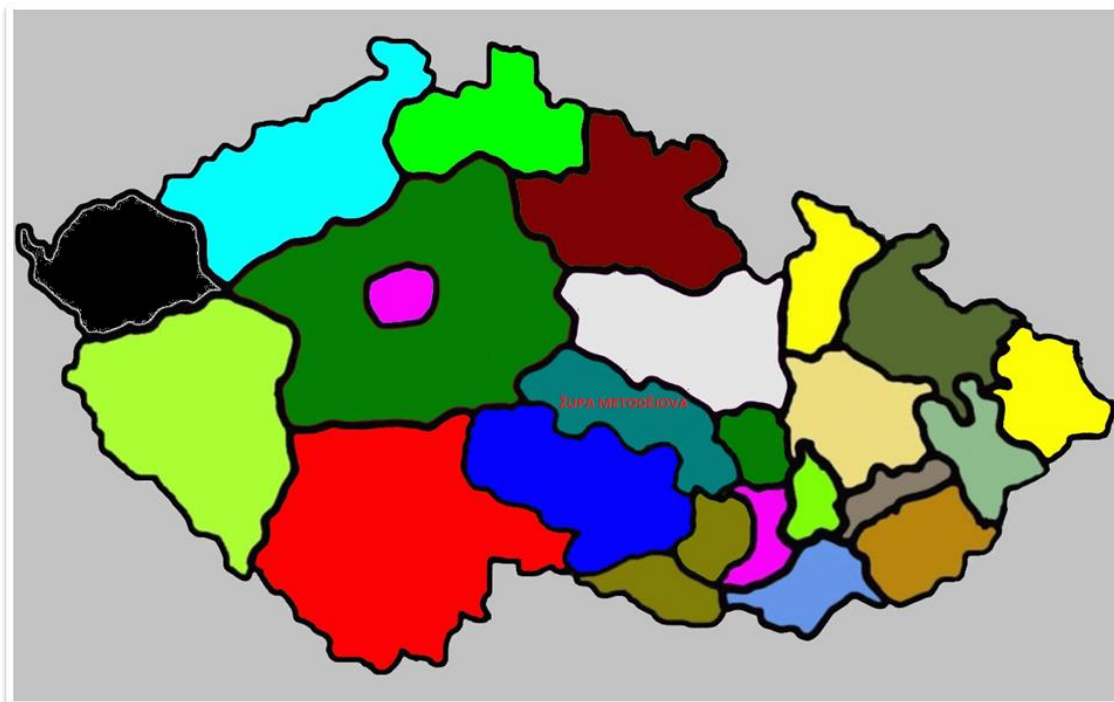
18 173 členů ve 23 župách a 242 jednotách. Na Slovensku se družební organizace nazývá Slovenský Orol⁴⁵.

⁴⁵ *Tamtéž.*

4 Stručný nástin historie Metodějovy župy organizace Orel

4.1 Vznik a vývoj Metodějovy župy organizace Orel

Metodějova župa má sídlo v Bystřici pod Pernštejnem, jejím patronem je svatý Metoděj, spolu patron Evropy, tvůrce slovanského písma, a především nositel křesťanství. Pokud bychom chtěli přesně vědět územní část této župy, můžeme se s tím seznámit na následujícím obrázku č. 10.

Obrázek 10. Mapa orelských žup – Metodějova župa je zde vyznačena nápisem. Mapa převzata z webu: <http://www.orel.cz/?ukaz=zupy>

O úplných historických počátcích Metodějovy župy toho víme pramálo. Přiblížit si nejaktivnější jednoty župy můžeme také díky aktivním dopisovatelům časopisu Orel, Ústředního listu Československého Orelstva z let 1918–1941⁴⁶

Jednota Rozsochy obnovila po první světové válce svou činnost, na začátku roku 1920 se konala řádná ustavující schůze. O významu a poslání Orla promluvil p. Josef Šťastný, farář v Rozsochách, pak byl probrán cvičební řád a konečně bylo přistoupeno k volbě. Starostou byl zvolen p. Šťastný Jos. a náčelníkem br. Pešek Adolf z Kundratic.

O rok později uspořádala jednota valnou hromadu, při které byli opětovně zvoleni dosavadní funkcionáři. Byl také upřesněn název župy, a to župa Horácká. V roce

⁴⁶ Orel (Ústřední list Československého Orla), roč. 1941 (č. XXII.).

1921 byl uspořádán cvičitelský kurs a konference župy Horácké. Kurzu se účastnilo přes sedmdesát účastníků, konference se účastnili zástupci jednot: Veveří, Bytýška, Tišnov, Čebín, Doubravník, Jilmoví, Žďárec, Hor. Loučky, Deblín, Chudčice, Nová Ves u Nového Města, Nové Město, Sentice, Lomnice, Rozsochy, Lipůvka, Jimramov, Radeš, Svatka, Rožná.

Z úryvků tehdejších zapisovatelů lze usuzovat, že v letech 1920 a 1921 již existovaly současné jednoty Jimramov, Nové Město na Moravě, Horní Loučky, Čebín, Lomnice a Rožná, až v prosinci roku 1921 k nim přibyla i Bystřice nad Pernštejnem. Současně je patrné, že v župě, která se nejdříve jmenovala Horácká a sídlo měla v Tišnově, bylo také několik jednot, které později svoji činnost již nedokázaly obnovit.

Na počátku roku 1921 se konala velká řádka různých kurzů, cvičení dalších akcí, jako například svěcení praporu v Rožné. Padl také návrh na uspořádání zájezdu na Velehrad o svátku svatého Cyrila a Metoděje. Právě svatý Metoděj se stal patronem celé župy, která pojala název Metodějova župa. Členové župy byli na svou příslušnost ke spolku hrdi a nosilo orelské odznaky. „*My jsme Orli; Orly a katolíky zůstaneme!*“⁴⁷.

V červnu téhož roku se konal výlet žactva a dorostu na hrad Pernštýn, kterého se účastnilo přes sedmdesát zástupců žactva i dorostu. Souběžně bylo pořádáno i pochodové cvičení na hrad Veveří. Na konferenci konané po tomto pochodovém cvičení promluvil br. Riedl, župní starosta, o sletu Orla v Brně v r. 1922 a vybízel přítomné, aby ihned v jednotách dokončili úpisy garančního fondu a zaslali je Ústředí. Doslovem starosty byla konference skončena. Přítomní odcházeli poučení a plni nadšení pro Orla. V červnu se konalo veřejné cvičení v Dolních Loučkách u Tišnova, rušené surovostmi místních pokrokových Sokolů.

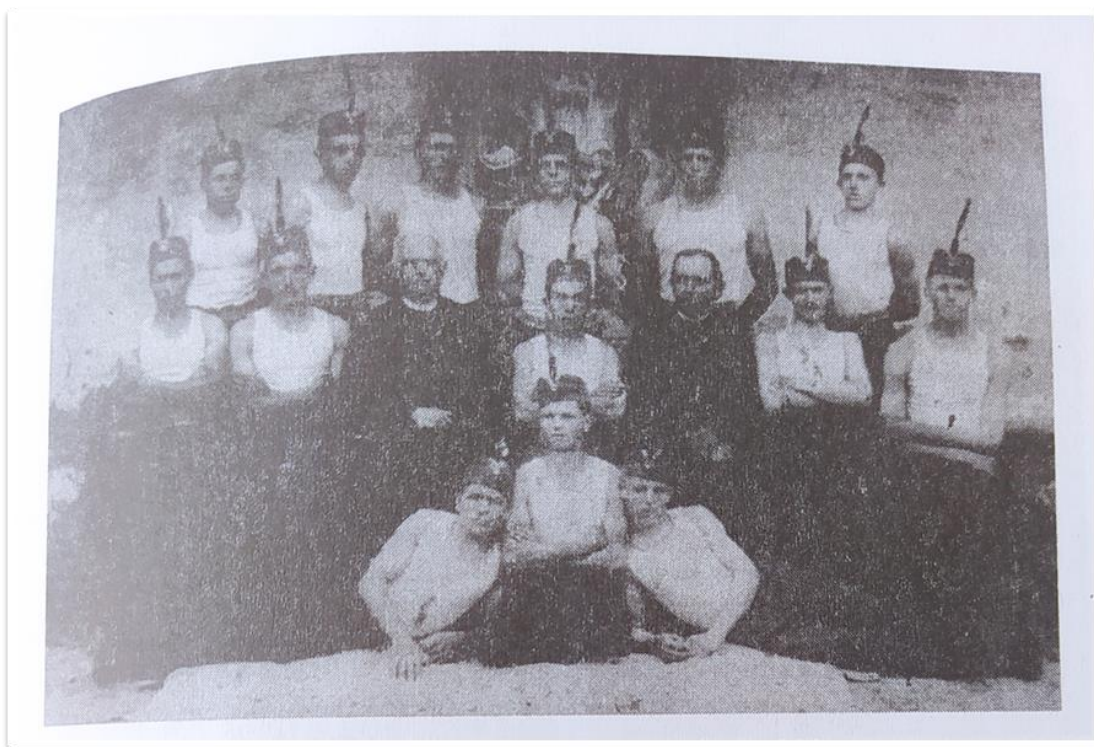
V prosinci stejného roku se konala v Tišnově valná hromada župy, kterou zahájil br. Riedl přivítáním delegátů. Nejvíce byly zastoupeny okrsky I., II. a IV., nejméně III. okrsek. Jednatelská zpráva z tohoto roku uvádí, že I. okrsek čítá 6 Jednot, II. okrsek 7 jednot, III. okrsek 5 jednot a IV. okrsek 10 jednot.

Statistiku členstva podaly okrsky I. a IV.; z II. a III. okrsku schází, což značí velkou netečnost a br. starosta to daným okrskům vytkl a doporučil, aby byl příště každý

⁴⁷ Zpravodaj, Orel župa Metodějova – Bystřice nad Pernštejnem, ročník 2006.

dotazník brzy vyplněn a odeslán, aby tak nebyla funkcionářům ztěžována práce. Jmenovitě byly uvedeny jednoty, které nezaplátily garanční fond. Žádána byla náhrada. Br. pokladník podal zprávu pokladní, která byla prozkoumána revizory a shledána v pořádku. Zprávu technického sboru přednesl dřívější župní náčelník, poukázal na to, aby příště na kursy byly vysílány nejlepší síly z jednot a z okrsků. Byla žádána větší orelská dobrovolná disciplína⁴⁸.

Koncem roku 1921 jsou zakládány dvě nové jednoty, a to v Dalečíně a Bystřici nad Pernštejnem. Z nich do současnosti všechna úskalí překonala pouze jednotka bystřická. Celkový počet jednot v tomto období v župě je dvacet osm a jejich činnost je bohatá a různorodá.

Obrázek 11. Žďárští Orlové před obrazem ze sletu z r. 1922. Dějiny Orla ve Žďáře nad Sázavou – Ladislav Kotík.

V roce 1922 byl na župní valné schůzi zvolen starostou br. Prof. (profesor) Žák z Nového Města na Moravě, místostarostou br. Riedl z Velké Bítešky a náčelníkem br. Oharek z Tišnova. Nový župní starosta, br. Prof. Karel Žák, při přebírání funkce hned na župní schůzi zdůraznil, že bude vždy žádat od jednot disciplinovanost:

„Bratři a sestry! Důvěrou Vaší byl jsem postaven v čelo župy sv. Methoděje. Považuji za svou i Vaši čest, aby šik náš v té velké, blankytné armádě orelské byl dobře

⁴⁸ Zpravodaj, Orel župa Metodějova – Bystřice nad Pernštejnem, říjen 2006, str.8.

spořádaný. Jednoty Orla jsou křesťanskými legiemi, katolickou avantgardou, údernými prapory. K vojenskému zřízení nezbytnou podmínkou je disciplína. Kázeň v župě musí se jevit: 1. Po stránce administrativní: Funkcionáři okrsků i Jednot konejte svědomitě svoje povinnosti. Jednoty vyřizujte přesně a neodkladně všechny rozkazy Ústředí, župy i okrsků! Vyplněné dotazníky buď teč vráceny obratem! 2. Po stránce tělovýchovné: V tělocvičnách buďte dochvilní, ukáznění, poslušni, v lásce svorni! Jen tyto předpoklady zabezpečují tělocvičný pokrok. Každé porušení disciplíny buď trestáno! Nezáleží ani tak na počtu, jako na vyspělosti členstva. 3. Po stránce výchovy mravní: Nebudíž zapomínáno, že s gymnastikou těla ruku v ruce musí kráčet gymnastika duše. Jinak výchova orelská by byla v zásadě pochybena. Účast na vzdělavatelských přednáškách je bezpodmínečně povinná! V úkolech náboženských buďte všichni a všechny ve svých osadách vzornými křesťany a čestnými lidmi! Bratři, sestry! Čekají nás na našich horách ještě velké boje za ideály Kristovy. Bude třeba vedle živé víry, silných paží i šlechetných srdcí... Pevně sešikováni, neustoupíme! Bůh je s námi! Buď v tom boji za spásu národa slavně zvítězíme, nebo zkrvaveni čestně padnem! To si přisáhejme! Zdař Bůh!“⁴⁹.

Z let 1924 a 1925 nalezneme velmi málo informací, následující informace pochází až z roku 1926. V tomto roce je uvedeno, že součástí Metodějovy župy je šest okrsků a třicet tři jednot. Dle zaslaných matrik je v župě 247 žáků, 274 žaček (celkem 521), 123 dorostenců, 162 dorostenek (celkem 285), 247 cvičenců, 243 cvičenek (celkem 490), 152 členů a 76 členek činných (celkem 228), 279 členů a 219 členek přispívajících (celkem 498), celkem všech 1 602 (průměrně na 1 Jednotu 48). Nejsilnější Jednoty jsou ve Vel. Bíteši a v Novém Městě na Moravě, které mají přes 100 příslušníků, nejmenší Jednota v protestantském Dalečíně má 15 členů.

Byla otevřena nová orlovna v Bystřici nad Pernštejnem, a to za velké účasti Orelstva a hostů. Dopoledne byl průvod do kostela, kde kázal br. ústř. Vzdělavatel Fr. S. Pospíchal. Po mši sv. se šlo průvodem k nové Orlovně, kde vdp. děkan Vágner promluvil o založení Jednoty Orla v Bystřici n. P. a o vzniku stavby. Upřímnými slovy poděkoval všem, kteří přispěli k provedení velikého díla.

⁴⁹ Zpravodaj, Orel župa Metodějova – Bystřice nad Pernštejnem, ročník 2007.

Obrázek 12. Orlovna v Bystřici nad Pernštejnem. Fotografie převzata z webu: <http://www.orel-bystricenp.cz/>

V témže roce byla též otevřena přístavba Lidového domu v Lomnici u Tišnova, při této příležitosti byla uspořádána hudebně – pěvecká akademie. Jednota v Novém Městě na Moravě uspořádala další tělocvično – pěveckou – hudební akademii, která se až na některé odchylky velmi vydařila. Vydařené bylo cvičení dorostenek, žaček a členek, které si dobojlo vedle hudebních čísel nejlepšího úspěchu. Akademie byla ukončena národními hymnami za doprovodu orchestru.

Další valná hromada župy se konala o rok později opět v Tišnově. V tomto roce čítá župa dva tisíce pět set příslušníků v sedmdesáti jednotách. Přesto, že župa má špatné komunikační spojení, jeví se zde čilá snaha po práci. Bylo naplánováno otevření nových Orloven v Rozsochách, v Lomnici a ve Velké Bíteši⁵⁰.

Rok 1927 je určen ústředním vedením orlí armády k uspořádání několika větších projevů orelských na různých místech republiky, které mají být jakousi průpravou ke generálnímu nástupu všeho Orelstva roku 1929 v Praze. Rok 1927 patří v Orelstvu krajským sletům! Jedním z největších těchto krajských sletů bude krajský slet orelských žup: Klapilovy, Krekovy, Methodějovy, Sedlákovy, Sušilovy a Šilingrovy v Brně

⁵⁰ Zpravodaj, Orel župa Metodějova – Bystřice nad Pernštejnem, ročník 2007.

26. června 1927 pod názvem: Orelský den v Brně 1927. Je nutné po pěti letech od památného sletu 1922 v Brně opět upozornit veřejnost na Orla, a to slavností větších rozměrů a tam, kde ji široká veřejnost opravdu uvidí a také si i povšimne, a to na ulicích velkoměstského střediska, v Brně.

Čebínská jednota získala překrásnou knihovnu, čítající přes dvě stě čísel, od zemřelého Václava Musila, bývalého rady a faráře v Čebíně. Václav Musil byl velkým podporovatelem a příznivcem Orla, od samotného jeho vzniku.

V Novém Městě na Moravě byl uspořádán kurz pro cvičitele se zvláštním zřetelem pro cvičitele žactva v roce 1928. Kurzu zúčastnila se horní část župy kolem Nového Města n. M. 40 členy a členkami. Účast by byla zajisté větší, kdyby byl kurz organizačně pečlivěji připraven. Byla probírána v hlavních rysech celá soustava teoreticky, prakticky pak ony partie, které nejvíce se vztahují k výchově žactva a dorostu (hry, pořadová, různosti, lehká atletika atd.). Dále byl brán zvláštní zřetel k nácviu povinných sestav a konečně bylo možno jím doplnit pojem o způsobu výchovy žactva podáním, sice pro krátkost doby jen stručným, přece však velmi důležitým, pojednáním o fyziologii dítěte. Na kurzu přednášel br. MUC. VI. Raclavský a RNC. Lad. Kristek.

Otevřen byl Lidový dům s Orlovnou v Čebíně, a to velmi slavnostním způsobem. V předvečer slavnosti byla zdařile sehraána v novém sále domu Jiráskova hra „Lucerna,“ za pohostinného vystoupení bratří z Lomnice. V den slavnosti sloužil slavnou mši sv. ndp. kanovník Tenora z Brna. Po mši sv. odebral se velký průvod do zahrady, kde bylo vykonáno slavnostní otevření domu a pověšení křížů. Pak byl tábor lidu, na němž promluvil posl. Šamalík. Mezi řečí zavítal na slavnost ministr dr. Šrámek, který byl nadšeně uvítán. Ve svém proslovu poděkoval všem, kdož se o vystavění domu zasloužili a zároveň vzdal dík za čestné občanství, kterého se mu již před lety dostalo. Odpoledne po sv. požehnání konalo se v zahradě zdařilé veřejné cvičení. Velká účast dosvědčila, že Orel na Tišnovsku roste a mohutní.

V Radešínské Svratce oslavila jednota svátek svatováclavský tím, že zasadila v místním farním chrámu Páně pamětní desku padlým vojínům ve světové válce, kterýžto památník byl 28. září slavnostně posvěcen. Pamětní deska je dílem sochaře A. Kravky ze Žďáru nad Sázavou Slavnosti posvěcení památníku zúčastnilo se velmi

mnoho občanstva. Slavnostním kazatelem byl br. prof. Žák z Nového Města n. M., památník posvětil vdp. farář Fr. Svoboda.

V roce 1931 se setkala Metodějova župa s župou Františka Sušila v Brně, a hřišti Moravské Slavie. Přes velmi nepříznivé počasí byly podány dobré výkony. O rok později se konaly lyžařské závody Orla v Krkonoších. Účast závodníků i diváků byla četná, přesto že závody byly již mnohokrát odkládány a do poslední chvíle nebylo jisto, zda se budou v letošní sezoně již pořádat.

V roce 1932 se konalo druhé mistrovství Československého Orla v lehké atletice v Brně. Metodějova župa byla tentokrát zastoupena početným a kvalitním týmem a dosáhla velkého vítězství nad župou Sušinovou. Metodějova župa získala hodně bodů hlavně za běhy – což je považováno za základ atletiky.

Ve stejném roce v květnu se konalo také zajímavé setkání čtyř moravských žup v Brně. Zúčastnily se ho tyto župy – Metodějova, Sedláková, Klapilova a Sušilova. Vítězem se stala župa Sušilova, Metodějova župa byla druhá, na vítěznou župu ztratila pouze dva a půl bodu. Ve článku v časopise Orel z roku 1932 byly vyzdviženy výkony a úspěchy hlavně členů družstva župy svatého Metoděje:

„Jak je vidět, končí podzimní sezóna orelské atletiky velmi slibně. Doporučujeme všem župám zakončení letošní sezony propagačním přespolním během všech lehkých atletů župy. Atlety rozdělte ve dvě skupiny: 1. vytrvalce, 2. sprintery, skokany a vrhače. V zimě pak po krátkém, asi 3měsíčním odpočinku, do práce v tělocvičně. Pro příští rok chystá se mistrovství Čs. Orla v lehké atletice (koncem června neb začátkem července), jimž budou předcházet závody župní, které budou uspořádány ve všech župách v jednu neděli, abychom tak měli obraz o síle žup před mistrovstvími. Na podzim se chystají utkání mezižupní a utkání Čechy – Morava, k němuž dojde asi v polovině září. Definitivní termín a místo bude stanoveno co nejdříve. Mají se tedy naši atleti nač těšit.“⁵¹

V následujícím roce byla uspořádána výroční konference Ze zprávy je patrná intenzivní činnost: společně s výzvou k práci v jednotách v oboru organizačním i osvětovém. Náčelník zhodnotil činnost v uplynulém roce a předložil návrh pracovního plánu pro příští rok po stránce technické. Byla provedena volba okrskového předsednictva, zvoleni byli vesměs staří osvědčení funkcionáři. Starostou byl zvolen

⁵¹ Zpravodaj, Orel župa Metodějova – Bystřice nad Pernštejnem, ročník 2008.

br. dp. (důstojný pán) Vojtěch Marza. Provedena byla také volba předsednictva cvičitelského sboru. Byly dány přesné dispozice pro letní činnost po stránce technické, zejména pro přípravu veřejných cvičení. Příspěvek jednot byl ponechán při loňském výměru. Zástupcem v Župní radě stanoven opět br. náčelník.

Členové Metodějovy župy se v témže roce umístili na předních místech v V. atletickém mistrovství Československého Orla. Jednalo se o napínavý boj jedenácti žup o prvenství v lehké atletice. Hrdinové celého mistrovství byli – Hrstka, Kubíček, Kosour a Michelka – vzniklo pět nových rekordů. Na startu bylo osmdesát osm závodníků. Páté mistrovství Čsl. (Československého) Orla v lehké atletice mužů na závodní dráze Mor. Slavie v Brně – Pisárkách ukázala další vzestup orelské atletiky.

Tabulka č. 1. – Výsledky úspěchů Metodějovy župy

200 metrů	3. místo	Malášek	Čebín
400 metrů	2. místo	Slanička	Čebín
	3. místo	Macháček	Čebín
800 metrů	2. místo	Kosour	Nové Město na Moravě
3000. metrů	1. místo	Kosour	Nové Město na Moravě
	4. místo	Kunc	Čebín
200 metrů překážek	1. místo	Malášek	Čebín
Trjskok	4. místo	Malášek	Čebín
1500 metrů	2. místo	Kosour	Nové Město na Moravě
	4. místo		Kozsochy

Zdroj: Orel župa Metodějova – Bystřice nad Pernštejnem (2008)⁵²

⁵² Zpravodaj, Orel župa Metodějova – Bystřice nad Pernštejnem, ročník 2008.

Tabulka č. 2. – Konečné pořadí žup v závodě o prvenství v tělesné výchově

1. župa Sušilova	56 bodů	získává Šrámkův putovní věnec pro rok 1933
2. župa Sedláková	45 bodů	získává putovní cenu br. místostarosty Čs. Orla Poláka
3. župa Šrámkova	44 bodů	
4. župa Šilíngrova	37 bodů	
5. župa Kosmáková	34 bodů	
6. župa Pospíšilova	31 bodů	
7. župa sv. Metodějova	31 bodů	
8. župa Kadlčáková	12 bodů	
9. župa Klapilova	9 bodů	
10. župa Bauerova	8 bodů	
11. župa Velehradská	4 body	1 třetí a 2 čtvrtá místa
12. župa Urbanova	4 body	čtvrté místo ve hrách
13. župa Krekova	2 body	

Zdroj: Orel župa Metodějova – Bystřice nad Pernštejnem (2008)⁵³

Tabulka č. 3. – Umístění žup v mistrovství Čsl. Orla

1. župa Šilíngrova	37 bodů	
2. župa Sušilova	35 bodů	
3. župa župa Pospíšilova	31 bodů	čtyři prvá místa
4. župa sv. Metodějova	31 bodů	tři prvá místa
5. župa Sedláková	16 bodů	
6. župa Klapilova	7 bodů	
7. župa Velehradská	4 body	
8. župa Krekova	2 body	jedno třetí místo
9. župa Šrámkova	2 body	dvě čtvrtá místa

Zdroj: Orel župa Metodějova – Bystřice nad Pernštejnem (2008)⁵⁴

V roce 1934 se konalo lyžařské mistrovství Československého Orla na Radhošti. Třetí ročník závodu žup o Šrámkův stříbrný věnec nemohl být lépe zahájen než lyžařským mistrovstvím. Velký boj žup o krásnou cenu starosty Československého Orla byl tak doplněn závody v nejkrásnějším sportu. Lyžařské mistrovství ukázalo, že naše lyžařství je

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ Zpravodaj, Orel župa Metodějova – Bystřice nad Pernštejnem, ročník 2008.

na stálém vzestupu a čestně se přiřadilo k dosavadním bojům o mistrovský titul Československého Orla v běhu a skoku na lyžích.

Prvý ročník byl úvodem k slavnému roku 1929 a byl pořádán stejně jako další dva ve Štěpánicích v Krkonoších. V druhém boji v roce 1931 se sešla již konkurence ze dvou žup. Kromě župy Brynychovy (krkonošské) zasáhla úspěšně do historie závodů lyžařských župa sv. Metoděje (novoměstská), která od té doby drží stále primát v našem závodním lyžařství. Její závodník Lukeš získal mistrovského titulu a téhož roku získal Kosour dorostenecký titul, který v roce následujícím obhájil. V třetích ústředních závodech pořádaných v roce 1932 rovněž na Krkonoších byly u startu zastoupeny již čtyři župy: Brynychova, sv. Metoděje, Sušilova a Pospíšilova. Mistrovský titul získal náš nejlepší lyžař Zajíček z Nového Města na Moravě⁵⁵.

Ve čtvrtém mistrovství bylo zastoupeno již 7 žup: Kadlčákova, sv. Metoděje, Urbanova, Sušilova, Bauerova, Velehradská a Křížkovského. Chyběly župy české, hlavně Brynychova, která by jistě zasáhla úspěšně do velkého boje o hrdý titul mistrovský.

Závody byly ukončeny v neděli večer v Katolickém domě ve Frenštátě. Za náčelnickou radu promluvil V. Jílek, vrchní pořadatel závodů, který zdůraznil význam lyžařství a vybízel všechny k intenzivní práci pro další rozvoj našeho lyžařství, které stále více roste do šíře, ale i vyspělostí nezůstává pozadu. Zároveň poděkoval jak jednotě Frenštát, že dala své síly k dispozici pro zdar tohoto podniku, tam také poděkoval rovněž župě Kadlčákové, která se pečlivě postarala jak o největší účast závodníků ze své župy, tak o technické vedení závodů. Za předsednictvo Československého Orla učinil projev vzdělavatel Čsl. Orla P. Křenek, který byl přítomen celým závodům. Zdůraznil cenu vítězství v tak těžkém závodě, jako je lyžování.

⁵⁵ *Zpravodaj, Orel župa Metodějova – Bystřice nad Pernštejnem, ročník 2007.*

Tabulka č. 4. – Technické výsledky závodů (umístění závodníků župy sv. Metoděje)

Jízda mužů na 18 km	1.místo	Kosour	Nové Město na Moravě
	2.místo	Zajíček	Nové Město na Moravě
	3.místo	Marek	Nové Město na Moravě
	4.místo	Ptáček	Nové Město na Moravě
	6.místo	Bartoň	Nové Město na Moravě
Závod tříčlenných hlídek na 10 km	1.Místo	Kosour,	Nové Město na Moravě
	3.místo	Zajíček,	Nové Město na Moravě
		Marek,	Nové Město na Moravě
		Lukeš,	Nové Město na Moravě
		Bartoň,	Nové Město na Moravě
	Ptáček	Nové Město na Moravě	
Sdružený závod	1.místo	Kosour	Nové Město na Moravě
	2.místo	Zajíček	Nové Město na Moravě
	3.místo	Ptáček	Nové Město na Moravě

Zdroj: Orel župa Metodějova – Bystřice nad Pernštejnem (2007)⁵⁶

Po dlouhé době byl v roce 1934 uspořádán slet župy sv. Metoděje v Rožné při otevření Lidového domu. Nový spolkový dům, který byl účelný a velmi prostorný, byl postaven u lesa s velkým cvičišťem. Jednalo se o jeden z nejlepších v této době v župě.

Sletový výbor za vedení br. starosty P. Marzyho připravil slet tak, aby byl ve všech směrech důstojným shromážděním župy a dobrou propagací pro veřejnost. Do pořadu veřejného cvičení, mimo obvyklá prostná, bylo také zařazeno vystoupení vojska (III. rota ppl. č. 10 předvedla půlhodinku, pořadová a závod kulometných družstev), vystoupení branných odborů jednot, ukázky lehké atletiky a hry. Slet tedy byl i po stránce

⁵⁶ Zpravodaj, Orel župa Metodějova – Bystřice nad Pernštejnem, ročník 2007.

technické na výši, což bylo důkazem hodnotné práce i za málo příznivých podmínek v kraji.

Obrázek 13. Lidový dům v Rožné. Fotografie převzata ze soukromého archívu Metodějovy župy jednoty v Rožné.

V Rožné se také konala o dva roky později schůze župní rady. Hlavním bodem byla akce orelské brannosti v župě a její propagace. Přijato bylo několik společných akcí, které se ihned začnou provádět. I., II. a III. okrsek bude provádět k vykonání těchto akcí a potřebné zařízení bylo svěřeno místostarostovi Dobišarovi.

V neděli 9. února se poprvé sešli zpravodajové všech okrsků (I., II. a III.) v Tišnově v Lidovém domě k projednání důležité otázky, týkající se služby zpravodajské a stanovili si jednotný program a postup práce. Instrukce, jakož i praktické návrhy, jak zprávy stavět a zasílat, podal župní zpravodaj Zítka, který dále zdůraznil význam akce, která započala. Také vyzval zpravodaje, aby pohotově posílali zprávy z činnosti jednot i ostatních organizací i výsledky mu hlásili. Této akci se zpravodajové plně věnovali a neopomněli taktéž na šíření katolických novin. Při příležitosti oslav osmdesátých šestých narozenin prezidenta T. G. Masaryka bylo uspořádáno velké množství oslav, ke kterým se připojila také Metodějova župa. Okres Tišnov jej jmenoval svým čestným občanem a konal se velký průvod tělovýchovných organizací se svými hudbami a se spoustou diváků. Jakkoli se zdálo, že déšť a nepohoda budou na závadu slavnosti,

přece jen průvod městem ukázal, že je ještě hodně lidí obětavých a neznajících žádných překážek, aby potvrdili skutkem lásku k svému prezidentu, Osvoboditeli a své vlasti. V průvodu, který zahájila selská jízda na koních, kráčelo za doprovodu 8 hudeb legionářů, 401 hasičů, 21 členů DTJ, 98 Orků a 24 Sokolů, gymnázium, školy atd. Největší pozornost vzbudili svou početností právě Orli.

V květnu roku 1936 se konalo odhalení pamětní desky L. Kovaříkovi, což byl jeden z nejstarších členů jednot Omladin na Tišnovsku, ze které byla založena orelská jednota. Deska byla odhalena na jeho rodném domě. L. Kovařík byl v první světové válce legionářem, byl zajat v roce 1917, o dva roky později byl raněn v bojích na Slovensku u Prešova, kdy při převozu do nemocnice v Popradě zemřel.

Další mistrovství Československého Orla v lehké atletice se konalo ve stejném roce a padly při něm čtyři nové orelské rekordy. Nejúspěšnějším atletem se stal br. Hrstka, který zvítězil v sedmi disciplínách. Byly také uspořádány první ústřední závody brannosti, které byly zahájeny klasickým lehkootletickým pětibojem. Vítěz se stal také vlastníkem Šrámkova putovního věnce. Jedná se o putovní stříbrný věnec, jejímž držitelem se pro daný rok stane ta župa, která docílí největšího počtu bodů na všech ústředních závodech mužů. Prvním držitelem této ceny byla župa sv. Metoděje, která v roce 1932 získala největších úspěchů na závodech toho roku pořádaných, totiž lyžařských a lehkootletických. V roce 1933 a 1934 byla držitelkou Šrámkova věnce župa Sušilova, v roce 1935 župa Hlinkova. V tomto roce získala dosud největšího počtu bodů župa Sedláková. Župa sv. Metoděje vyslala čtyřčlenné družstvo – Peňáz, Ondroušek, Křivánek a Vojanec. Dosud žádného jiného závodu se neúčastnilo tolik žup. Závodů se účastnila župa Bauerova, Brynychova, Jirsíkova, Kadlčákova, Klapilova, Kosmáková, Krekova, sv. Metoděje, Sedláková, Stojanova, Sušilova, Šilingrova, Šrámkova, Urbanova a Velehradská⁵⁷.

O rok později se stal nejlepším lyžařem Československé armády br. B. Kosour z Metodějovy župy. Konaly se také kurzy všeobecného tělocviku pro muže i ženy v Tišnově a v Novém Městě na Moravě za účasti 125 vedoucích okrsků a jednot. Účast, zejména v Novém Městě na Moravě, byla téměř stoprocentní. Na programu kurzů byly: gymnastika, pořadová, protná, metodika tělesné výchovy, hygiena tělesné výchovy a

⁵⁷ Zpravodaj, Orel župa Metodějova – Bystřice nad Pernštejnem, ročník 2009.

první pomoc při úrazech. Kurz vedli cvičitelé sboru mužů (náčelník župy br. Novotný, místonáčelník br. Dobeš, ved. dorostu br. dr. Mazour) a starosta župy br. P. Endl. Kurzy byly odborným školením cvičitelů v těch nejdůležitějších disciplínách spolkového tělocviku Orla. Vysoká byla také úroveň přednášek. Velkou byla též účast a zájem vedoucích, což poukazovalo na rozvoj a postup tělovýchovy v Metodějově župě.

4.2 Stručný nástin historie Metodějovy župy organizace Orel po roce 1990

Po obnovení činnosti Metodějovy župy po roce 1990 se začalo s provozováním tělovýchovných aktivit ve všech jednotách. Znovu se začalo s věnováním nejrůznějších sportů a aktivit jako například atletika, plavání, fotbal, stolní tenis, gymnastika a jiné. Jsou také organizovány různé župní turnaje⁵⁸.

V roce 2006 se konal župní turnaj ve stolním tenise v Dolních Loučkách. V sobotu 29. dubna se účastníci sešli v pěkném prostředí rekonstruované Orlovny v Dolních Loučkách k třetímu župnímu turnaji v letošním roce. Pořadatelé z Jednoty Orla v Horních a Dolních Loučkách pro všechny účastníky připravili na čtyřech stolech pěkný turnaj, v jehož průběhu bylo sehráno 6 zápasů v kategorii žáků a 72 zápasů v kategorii dospělých. V kategorii žáků bylo přihlášeno 7 účastníků, k vlastnímu turnaji se však dostavili pouze 3 účastníci dva z Jimramova a jeden z Bystřice nad Pernštejnem (ostatní žáci z Bystřice nedojeli).

V průběhu roku 2006 uspořádala Metodějova župa celkem tři župní turnaje Jimramov, Rovné, Dolní Loučky. Turnaje byly otevřené a účast byla poměrně vysoká.

Den sportu pro širokou veřejnost uspořádala v květnu jednota Orla Nové Město na Moravě v rámci celostátního Dne sportu pro všechny soutěž žáků ve fotbalových dovednostech. V sedmi disciplínách kluci předváděli svoje umění například ve vedení míče, slalomu s míčem, nájezdech a střelách na branku a tappingu. Soutěžící byli rozděleni do dvou věkových kategorií, ze kterých pak první dva postoupili do finálového kola, které se konalo 6. července na Velehradě v rámci dnů Dobré vůle a nad nímž převzal záštitu Antonín Panenka. Během odpoledne si přišlo zasoutěžit přibližně 40 rodičů s dětmi.

Fotbalový oddíl jednoty Bystřice nad Pernštejnem sestavil Fotbalový oddíl žáků bystrické jednoty. Žáci se scházeli k tréninkům pravidelně v Orlovně a tělocvičně

⁵⁸ Archiv Metodějově župy, Zpráva o činnosti z roku 1994.

Sportovní haly, neboť Orlovna nemá standardní rozměry na míčové hry. V létě pak trénovali za vhodného počasí na orelském hřišti. Jakmile se trochu sehráli a vnikli do pravidel hry, začali toužit po hře s nějakým soupeřem. A to se stalo nepřekonatelným problémem. V župě se totiž našel pouze jediný, věkově přibližně stejný oddíl, a to oddíl jednoty v Novém Městě na Moravě. Br. J. Čech se snažil navázat kontakty i s jinými župami, ale ani tam neuspěl. Vyhlášené kvalifikace se nekonaly, nebo nevyhlášovaly a finále (to poslední) bylo plánováno dost z ruky. A tak se oddíl již několikrát střetl s oddílem jednoty Nového Města na Moravě pouze ve vzájemných přátelských utkáních.

V dalším roce se uskutečnila Cyrilometodějská pouť Vítochov. Ani špatné počasí na Vítochově neodradilo mladé členy orelského hudebně dramatického oddílu od jejich každoročního vystoupení v tamním kostelíku u příležitosti místní poutě. Tradičně vystoupili v krátké historické scéně, doprovázené písněmi dětského sboru.

Obrázek 14. Cyrilometodějská pouť na Vítochov. Fotografie převzata z archivu Metodějovy župy jednoty v Bystřici nad Pernštejnem.

Neckyáda v Čebíně již podeváté Již od rána se v sobotu 11. srpna 2007 na místním koupališti chystala trať na další ročník bláznivého klání v pašíkových neckách. Pořadatelé z místní jednoty Orla museli mimo jiné zajistit i rychlou opravu poškozených necek u místního šikovného truhláře. Vše se nakonec stihlo, jen počasí

na počátku pozlobilo, neboť se před začátkem akce spustil téměř hodinový déšť. Pak se počasí přece jen umoudřilo a areál koupaliště se rychle plnil lidmi. Velký podíl na tom mělo i rádio Kiss Hády, které celou akci doplnilo hudebním doprovodem i profesionálním komentářem. Soutěžní klání dvojic se dělilo na mladší kategorii do 15 let a starší od 16 let a dospělé.

Metodějova župa v těchto letech také pořádala letní tábory. Děti mohly spát v indiánských stanech týpí. Ty mohla župa zakoupit především díky ochotě sponzorů (Siemens a Obec Čebín) a čebínských stárků, kteří byli ochotni výtěžek z posledních tří ročníků krojovaných hodů věnovat na tento účel.

Tradiční orelská pouť se uskutečnila ve dnech 25. a 26. srpna na Svatém Hostýně. Pouť vyvrcholila slavnostní mší svatou, kterou celebroid královéhradecký biskup Dominik Duka Vavřínecká pouť v Bystřici nad Pernštejnem V neděli 12. srpna 2007, tak jako každoročně, při Vavřínecké pouti v Bystřici nad Pernštejnem, děti společně s farní mládeží přinášely při slavnostní mši sv. obětní dary plody letošní úrody. Kučerová M., Bystřice nad Pernštejnem. Poutní setkání bylo zahájeno již v sobotu mší svatou za účasti členů Duchovní rady Orla. Program pokračoval během do vrchu, světelnou křížovou cestou a zpíváním na schodech. Na pěší pouť na Vranov se vydali členové orelského turistického kroužku z Bystřice n. P. a několik příznivců turistiky z řad veřejnosti. Pěší trasa začínala v České a po zdolání pěkného počátečního stoupání na Babí lom, se jim naskytl překrásný pohled do okolní krajiny z tamní rozhledny. Zajímavá procházka byla i přes skaliska z červených devonských slepenců do Vranova. Tam se, při tělesném i duchovním odpočinku, ztratila veškerá únava. Při mši sv. naše orelské poutníky jmenovitě pozdravil otec arcibiskup Karel Otčenášek, emeritní biskup královehradecký a duchovní rádce Orla. Výlet v Adamově byl zakončen prohlídkou farního kostela sv. Barbory z r. 1857, s pozoruhodným pozdně gotickým oltářem, darovaným po požáru z rakouského cisterciáckého kláštera. Tentokrát se k bystřickým přidali i poutníci z Rozsoch (Zpravodaj Orel župa Metodějova – Bystřice⁵⁹).

Zasedání župního předsednictva konaného roku 2007 v Orlovně v Bystřici nad Pernštejnem. zahájil starosta župy orelskou modlitbou. Zapisovatelem byl zvolen

⁵⁹ Zpravodaj, Orel župa Metodějova – Bystřice nad Pernštejnem, ročník 2007.

Karel Smejkal. Dotace na rok 2007: MŠMT (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky)⁶⁰: kromě Bystřice n. P. byla přidělena dotace všem jednotám, které o ni žádaly a splnily kritéria o přidělení. Přítomným zástupcům jednot byla předána tabulka Průzkum TVS aktivit za rok 2007, kterou jednoty po vyplnění, k danému termínu, odeslala na Ústředí Orla. Proběhlo seznámení se Zpravodajem Orla, novou formou podávání informací Ústředím prostřednictvím internetu.

V roce 2008 se konaly Olympijské hry na Borovince, které vyvrcholily celoroční oddílovou činností v jednotě Dolní a Horní Loučky týdenním letním pobytem. Ústředním tématem celé akce byly Olympijské hry. Dny probíhaly ve znamení jednotlivých sportů. Soutěžilo se v přehazované, vybíjené, baseballu, atletice a ve streetdance. Nechyběla však ani stezka odvahy nebo noční hra.

Bylo uspořádáno také již tradiční Čebínského vinobraní, které bylo, co do počtu účastníků i nabídky vín, tím nejlepším a vysoce předčilo očekávání organizátorů. K ochutnání bylo připraveno 84 vzorků vín. Pokoštovat a poslechnout si cimbálovou muziku přišlo víc jak 15 hostů a určitě si přišli na své. O obsluhu se staralo šest sklepníků a dvě krojačky. Návštěvníkům byl k dispozici také burčák. Novinkou letošního ročníku byla soutěž o nejlepší červené a bílé víno.

Obrázek 15. Čebínského vinobraní. Fotografie převzata z webu: <http://www.obec-cebin.cz/orel.asp>

⁶⁰ MŠMT rozhodnutí o poskytnutí dotace pro rok 2007. Získáno 10. ledna 2022 z <https://www.msmt.cz/sport/rozhodnuti-o-poskytnuti-dotace-pro-rok-2007>

V zápise ze zasedání župního bylo uvedeno zahájení zvolení zapisovatele i dodatečné rozdělení dotace MŠMT 28 na údržbu a provoz (vrací Rozsochy). Řešily se informace o podaných žádostech dotace MŠMT 29 i duchovní obnova. Starosta župy br. B. Kotík přivítal přítomné členy předsednictva a schůzi zahájil orelskou modlitbou. Předsednictvo župy Metodějovy rozhodlo rozdělit rovným dílem částku dotace jednotám Bystřice nad Pernštejnem, Čebín, Dolní a Horní Loučky a Žďár nad Sázavou.

Celkové zhodnocení činnosti Metodějovy župy je hodnoceno poměrně kladně. Župa se snaží formou výletů, jak turistických nebo cykloturistických, zpříjemnit dětem a mládeži volné prázdninové dny. Podzim proběhl ve znamení hudební přehlídky La festa. Pro starší členy i pro ostatní spoluobčany důchodového věku pořádá župa již řadu roků jak sportovně laděné programy, tak i různé besedy a přednášky zaměřené hlavně na podporu změny životního stylu. Nejbližší mají ke cvičení blíže ženy, které cvičí v Orlovně pod vedením zkušené cvičitelky. Pro seniory jsou velice zajímavé a přitažlivé výlety a vycházky, jejichž cílem bývá krásná příroda, ale i krásná stavba, nejraději v podobě nějakého poutního místa. Při těchto akcích se potom vzájemně poji pěkné (stavby a příroda), užitečné (pohyb), s vlastním duchovním prožitkem, a to je určitě ta nejlepší kombinace jaká může být. Trenér ve fitness centru nabídl vytvořit speciální program právě pro seniory. Chce tak dokázat, že rozumné kondiční cvičení není jen pro mladé, ale svědčí a pomáhá všem bez rozdílu. Právě díky nové posilovně nabízí župa členům i spoluobčanům, prostřednictvím kvalitních trenérů, všechno, co je pro tento druh sportu potřeba. Mimo Orlovny jsou nabízeny veřejnosti i členům hodiny rekreačního volejbalu, florbalu a sálového fotbalu, v letních měsících pak malé kopané. Všechny zmiňované tyto aktivity jsou nabízeny tak, aby doplňovaly celou škálu různých sportů předkládanou dalšími organizacemi.

Byla také zorganizována pouť na Turzovku. Na Turzovku se konala ve stejném termínu také pouť Fatimského apoštolátu z Koclířova. Již podruhé jsme se přidali k fatimským poutníkům a zúčastnili se jejich bohatého duchovního programu⁶¹.

Nad pořádáním župní poutě na Sv. Hostýn, v době konání celostátní orelské poutě, visel veliký otazník. Ty tam jsou doby, kdy dokázala na tuto pouť vypravit a sama obsadit jeden autobus, nejenom každá větší, ale i menší orelská jednota.

⁶¹ Zpravodaj, Orel župa Metodějova – Bystřice nad Pernštejnem, ročník 2009.

A tak, před několika lety došlo k domluvě jednot Bystřice n. P., Rožná, Rozsochy, Strážek a D. a H. Loučky, i za cenu delší trasy, pořádat tuto pouť společně. Skupinu nejdříve opustily Rozsochy z toho důvodu, že se u nich ve stejnou dobu konává místní pouť. Poutě, zvláště významnou již tím, že byla zařazena do slavností 100letého výročí Orla, podpořila opět jednota Rozsochy, a tím nahradila poutníky ze Strážku, kteří se i letos účastnili poutě samostatně.

V současné době sídlí Metodějova župa na ulici Dr. Veselého 358 v Bystřici nad Pernštejnem. M devět set sedmdesát jedna členů soustředěných ve čtrnácti jednotách. Jednotami, které v současnosti existují jsou – jednota Borač, Čebín, Dolní a Horní Loučky, Dolní Libochová, Havlíčkův Brod, Bystřice nad Pernštejnem, Jimramov, Lomnice, Nové Město na Moravě, Rovné, Rozsochy, Rožná, Strážek a Žďár nad Sázavou.

5 Historie jednot Metodějovy župy organizace Orel

5.1 Historie jednoty Borač

Orelská jednota Metodějovy župy Borač si během svého vzniku a působení nevedla žádnou kroniku, nebo jeho činnost nebyla nijak zaznamenávána či zapisována. Proto je těžko zjistitelné přesné datum jeho založení a průběh činnosti.

Po znovuoobnovení orelské činnosti po roce 1990, na sebe vznik jednoty Borač dal dlouho čekat. Jednota vznikla až 14. září 2016. Starostou jednoty je Miroslava Kadlová a v současné době má tři členy. Vzhledem k velmi malému množství informací o této jednotě jsme tyto informace získali přímo od členů jednoty.⁶²

5.2 Historie jednoty Bystřice nad Pernštejnem

Jednota v Bystřici nad Pernštejnem byla po znovuoobnovení Orelského spolku založena v roce 1990, v současné době má jednota devadesát členů, s hlasovacím právem je jich šedesát tři.

Z historie jednoty je toho známo velmi málo z nedostatku historických materiálů. V posledních letech se jednota věnuje pořádání různých akcí, jako například Dne sportu, Lyžařského odpoledne, Duchovních obnov, různých turnajů a jiné. Veškeré informace o jednotě jsou dostupné z webových stránek jednoty.

Každoročně je v jednotě pořádána duchovní obnova v rámci župy. Probíhá v předvánoční adventní době a je vedena jáhnem Mgr. Ladislavem Kincem, duchovním rádcem župy. V rámci celodenní duchovní obnovy probíhá rozjímání nad Písmem svatým, vzdělávání se ve víře, slavení svátostí a vše doplněné modlitbami. K účasti jsou zváni i nečlenové Orla. Jejich konání je vyhlášeno předem, místně obvyklým způsobem.

Den sportu pro všechny je jednorázová akce pro veřejnost, pořádaná v jarních měsících, převážně v květnu a je zaměřena na to, poskytnout zdarma dospělým i dětem, bez omezení věku, v jednu sobotu v roce, možnost dle libosti využít zařízení Sportovní haly (bazén, horolezeckou stěnu, bowling, kuželky, squash, stolní fotbal a biliárd) a v odpoledních hodinách se nabízí dětem a mládeži na orelském hřišti rozmanité soutěže ve zručnosti a zdatnosti. V průběhu pobytu ve Sportovní hale probíhá každou hodinu losování o věcné ceny, zvláště pro dospělé a děti, na hřišti

⁶² Informace byly získány od telefonicky od paní starostky Miroslavy Kadlové 3. března 2021.

pak obdrží každý účastník soutěží diplom za účast a drobnou odměnu. V případě nepříznivých povětrnostních podmínek, se odpolední soutěže uskuteční v Orlovně.

Lyžařské závody ve slalomu pro děti a mládež se konají na sjezdovce v Karasíně. Konání závodů však zcela závisí na povětrnostních podmínkách, množství sněhu a provozu sjezdovky. Závody jsou určeny pro širokou veřejnost a milovníky zimních sportů. Účastníci budou rozděleni do věkových kategorií. Vítězové v jednotlivých kategoriích obdrží diplom a věcné odměny.

5.3 Historie jednoty Čebín

Jednota Čebín byla po znovuoobnovení založena v roce 1990 a v současnosti má osmdesát šest členů, padesát členů s hlasovacím právem. Jednota nyní aktivně pracuje, pořádá akce pro členy i nečleny spolku, je aktivní také ve věcech správy obce.

Bývalá orlovna sice ještě stojí jako součást restaurace u kostela, ale je v dezolátním stavu a sál se nevyužívá. Nikdy se nepodařilo po revoluci k návratu majetku orlovny, spadalo to vždy k novým majitelům restaurace. Nicméně celou restauraci i s bývalou orlovnou koupila obec a plánuje se demolice celého objektu, aby vyrostla nová restaurace se sportovním a kulturním sálem/tělocvičnou, kterou bude využívat školka, škola i veřejnost. Není však ještě dořešeno financování. Ve vedení obce jsou současní Orlové, takže by to mělo být takové malé zadostiučinění. Sál bude přímo na místě bývalé orlovny.

Nyní nad bývalou orlovnou staví obec nové zdravotní centrum, kde budou 2 ordinace praktického lékaře, 2 zubní ordinace, výdejna léků a řeznictví Jůza. Hlavní zdrojem informací byl získán přímo od člena jednoty.⁶³

5.4 Historie jednoty Dolní a Horní Loučky

Velkým přínosem při získávání základních dat o této jednotě přinesla Kronika Dolní a Horní Loučky.

Přesné datum založení Jednoty československého Orla v Horních Loučkách s odbočkou v Dolních Loučkách není zcela známo. Již to, že na prvním místě názvu této organizace jsou uváděny Horní Loučky, svědčí o možné větší váze hornoloučského

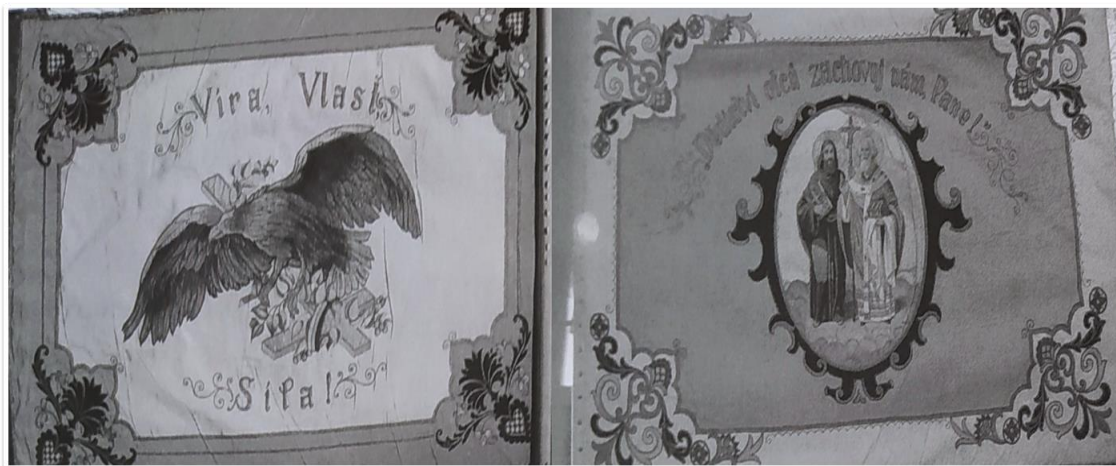
⁶³ Informace byly získány 4.března 2022 od pana Tomáše Kříže.

členstva. Za necelých sto let při nové registraci Jednoty, k velké nelibosti hornoloučských, byly místem působení Jednoty Dolní Loučky.

Prvním starostou Jednoty byl roku 1928 Josef Plevač, místostarostou Jan Pololáník, členy František Fila a František Halouzka. Orlovna byla postavena na farním pozemku, kusu zahrady o výměře asi 820 arů, v Dolních Loučkách, který od správy kostelního jmění koupila Jednota československého Orla v Horních a Dolních Loučkách za 1000 Kč.

Stavba o rozpočtu 212 000 Kč byla zadána dolnoloučskému stavebnímu mistrovi Františku Burianovi. Ručitelem stavby byl tehdejší starosta Jednoty Alois Mrkos ze Střemchoví. Stavební práce byly zahájeny z jara 1927. Probošt kláštera Předklášteří Lambert Kober posvětil 29. 5. 1927 základní kámen, k němuž došel od kapličky ve Střemchoví průvod velkého počtu lidí s orelským průvodem. Ve sbírce na stavbu bylo vybráno 10 000 Kč⁶⁴.

Odbočka Katolických žen a dívek v Dolních Loučkách věnovala orelské jednotě prapor svatého Cyrila a Metoděje, kteří jsou vyobrazeni na přední straně, na zadní je orel s rozepjatými křídly.

Obrázek 16. Orelský prapor vysvěcený 5. 7. 1928. Fotografie převzata ze soukromého archívu jednoty Dolní a Horní Loučky.

K praporu byly vyšity dvě brokátové stuhy, na jedné byl název Jednoty, na straně druhé název spolku, který prapor věnoval. Hned po dokončení stavby začala bohatá činnost Jednoty. Výsledkem dobré tělovýchovné činnosti byla účast cvičenců

⁶⁴ *Kronika Dolní a Horní Loučky*. (2013). Tomáš Šimek.

všech věkových kategorií na Orelském sletu v Praze 1929. Byla pořádána veřejná cvičení, kulturní akce, přednášky, vánoční besídky, odbývaly se zde posvícenské zábavy, dožínky.

Velkým zlomem v činnosti Jednoty bylo zakoupení promítacích přístrojů, nejdříve pro němý a posléze pro zvukový film. Zcela v souladu se základním posláním Jednoty začal již od roku 1927 v prostorách budovy svoji činnost biografický podnik nazvaný Kino – Vlast.

Byly také provedeny menší stavební opravy a Jednota vyšla vstříc i tehdejšímu požadavku zaměstnávat válečné poškozence, pokud by potřebné práce nebyly vykonávány členy jednoty bezplatně. Vedoucím byl mladý František Fila.

Tělocvična byla změněna v hlediště a nad jevištěm se objevilo plátno, které mnoha generacím přinášelo skvělé zážitky, poučení a radost. Promítány byly filmy z tehdejší československé kinematografie, jako například filmy Voskovce a Wericha a dalších umělců.

Přesné každoroční seznamy promítaných filmů jsou dnes uloženy ve státním okresním archívu Brno – venkov v Rajhradě u Brna, kde jsou i další údaje o činnosti jednoty.

O filmová představení byl velký zájem a promítalo se takřka až čtyřikrát týdně. Po dohodě s místní školní radou se neméně dvakrát měsíčně promítala pro školní děti dětská poučná představení, a to jen za náhradu prokázaných režijních výloh. Zisk z pořádaných akcí byl použit na splácení dluhu, který byl vyrovnán v roce 1940.

První velkou ránou do činnosti jednoty byla německá okupace, kdy roku 1941 byla zastavena její činnost a roku 1942 nařízením říšského protektora byla jednota rozpuštěna a veškerá činnost byla zakázána. Bylo jen povoleno promítání povolených filmů. Orlovna byla zabrána pro kanceláře firmy Diana vyrábějící letadla v tunelech na nedokončené železniční trati.

Po roce 1945 zůstalo jen u snahy o obnovení někdejší činnosti. Starostou byl zvolen bratr Mrkos, jednatelem se stal farář Marek. Činnosti však byly stavěny do cesty stále větší překážky. Druhou pohromou pro činnost jednoty byl nástup komunistů po únoru 1948 a činnost jednoty byla opětovně zakázána. Starosta Metodějské župy Vojanec z Čebína byl odsouzen a vězněn v nechvalně proslulém lágru v Jáchymově. Při domovní prohlídce byl zabaven orelský prapor, který byl vrácen až v roce 1968,

ale beze stuh, bez pozlaceného tepaného hrotu a chytového držáku (Kronika Dolní a Horní Loučky, Orel – jednota, 2013)⁶⁵.

Výměrem KNV v Brně dne 22. 8. 1950 bylo vlastnické právo vloženo pro Československou obec sokolskou v Praze, která darovala Orlovnu Sokolu v Dolních Loučkách a z budovy bylo odvezeno veškeré zařízení. Ze střechy budovy byl sundán mosazný orel s rozepjatými křídly a po listopadové revoluci v roce 1989 dalo dost práce je nalézt. V roce 1960 se stal majitelem budovy MNV v Dolních Loučkách. Budova sloužila jen k promítání filmů, jeden ze dvou bytů byl změněn v holičskou provozovnu.

Po pádu komunistického režimu se dostala budova v roce 1993 do rukou svých původních majitelů. Zásluhu na tom měl zejména starosta obecního úřadu František Pochop a Václav Mašek, hlavní iniciátor vrácení majetku. Při předávání vlastnického práva byl zaregistrován nový název Orel jednota Dolní a Horní Loučky. Přesto, že vedení nově obnovené Jednoty bylo převážně hornoloučské.

První schůze členů a příznivců se konala v prosinci v roce 1993 za účasti dvaceti jedna členů. Starostou se stal František Pochop, místostarostou Pavel Smejkal, náčelníkem Jaromír Halouzka a náčelnicí Marie Plachká. Bohužel v těchto i v následujících letech již chybělo nadšení z doby stavby Orlovny. Členů spíše ubývalo a před vedením Jednoty stál úkol za malých finančních prostředků dát zcela zdevastovanou budovu do provozu, aby bylo možno vůbec obnovit sportovní a kulturní činnost.

Co se týká novodobějších dějin této jednoty, v roce 2001 přišla od ústředí Orla dotace čtyři sta tisíc korun a byla zahájena přístavba budovy podle projektu z roku 1994. Hrubou stavbu prováděla firma Navrátil z Velké Bíteše⁶⁶.

O špatném stavu budovy se mohlo přesvědčit třicet pět delegátů z jednotlivých jednot na sjezdu Orelské župy 17. března 2002, který se konal v kulturním domě v Horních Loučkách. Další sjezd župy se konal o čtyři roky později, a to se již delegáti mohli přesvědčit o pěkném stavu budovy a ocenit práci jednoty.

⁶⁵ *Tamtéž.*

⁶⁶ *Tamtéž.*

Obrázek 17. Příprava sjezdu Orelské župy v roce 2002. Fotografie převzata ze soukromého archívu jednoty Dolní a Horní Loučky

Práce byly dokončeny na jaře v roce 2004. Odborný stavební dozor prováděl dle zápisů kronikářky velmi odborně a zodpovědně Ing. Perát z Dolních Louček. Renovace původního Orla provedl Ing. Karel Mašek z Horních Louček.

Obrázek 18. Srovnání stavby Orlovny v Dolních a Horních Loučkách. Fotografie převzata ze soukromého archívu jednoty Dolní a Horní Loučky.

Kolem budovy byla vybudována nová kanalizace, plynová přípojka, chodníky, postaven přístřešek – altán pro venkovní posezení a příruční sklad pro stoly a židle, vybavena kuchyňka pod jevištěm a bufet v předsálí. Ve sklepním prostoru byla zbudována masérna, která se pronajímala.

Pochopitelně nově vybudované prostředí se příznivě odrazilo v přílivu nových členů a rozvoji sportovní aktivity: stolní tenis, šachy, a zejména nohejbal, v němž pod vedením Karla Pololáníka a Martina Maška dosáhli sportovci řady pěkných úspěchů. Sportovci se účastnili řady soutěží a turnajů. Stranou nezůstala ani účast na tradičních poutích jako například z roku 2004 pouť na svatého Cyrila a Metoděje ve Vítochově.

Úspěšná práce jednoty našla své vyjádření i ocenění 30. října 2004, kdy za přítomnosti hejtmana Jihomoravského kraje Stanislav Juránka, starostů všech okolních obcí byla orlovna slavnostně vysvěcena a otevřena pro veřejnost.

Na výroční schůzi Jednoty roku 2005 byla zvolena nová rada v čele s Františkem Pochopem jako starostou.

Obrázek 19. Starosta Orla František Pochop. Fotografie převzata ze soukromého archívu jednoty Dolní a Horní Loučky.

Všestranné aktivity Jednoty přitahovaly pozornost veřejnosti. Roku 2006 se členská základna rozšířila o patnáct dívek. Od roku 2008 zde velmi úspěšně působí sportovně turistický oddíl Světlušky. Na orelský ples nacvičily předtančení, roku 2008 zorganizovaly velmi vydařenou vánoční besídku, pořádají tříkrálové sbírky.

Orlovna se stala velmi důležitým kulturně společenským střediskem v Dolních Loučkách. Je hojně využíváno i pro promítání filmů pro děti, pořádají se zde koncerty

populární, vážné i lidové hudby. Za zmínku stojí i uspořádání velmi úspěšného divadelního představení O princezně Jasněnce.

Orlovna se stala již tradičním a oblíbeným místem konání plesů všech možných organizací. Konají se zde školní, orelské, myslivecké i sokolské plesy.

V roce 1994 byla svolána další schůze, na kterou byli pozváni kromě stávajících členů i další příznivci Orla z řad občanů z farnosti z důvodu rozšíření základny a projednání postupu a možnosti uvedení Orlovny do provozu. Účast však byla velmi malá – pouze čtrnáct stávajících členů. Jednota se momentálně potýkala i s nedostatkem finančních prostředků. Byl problém i s vybíráním členských příspěvků i od starších členů.

Činnost jednoty se stále nedařilo pořádně obnovit ani po stránce sportovní, duchovní, ani kulturní. Několik členů se stále snažilo získat od župy nějaké finance na opravy, což se nakonec povedlo až koncem roku. Zájem a činnost členů však i nadále upadal.

Členská základna se začala rozšiřovat až mnohem později, kolem roku 2003, kdy se základna začala rozšiřovat i o mladé členy, kteří se aktivně zapojovali do různých sportovních aktivit. Zúčastňovali se různých turnajů v rámci župy i ústředí – stolní tenis, šachy, nohejbal aj. Dokonce získali i druhé místo v ústředním turnaji ve Vysokém Mýtě pod vedením br. Karla Pololáníka ml.⁶⁷

Členové jednoty se zúčastňovali i duchovních a kulturních akcí pořádaných v rámci župy. Jednalo se například o orelské pouti svatého Cyrila a Metoděje, či Mariánské poutě v Praze.

V roce 2006 se konal první orelský ples. Účast byla veliká, tombola bohatá, na kterou přispěli i stavební firmy, které prováděly opravy orlovny. Řešila se činnost a využití orlovny po stránce sportovní, kulturní a duchovní. O činnost v orlovně byl velký zájem i z řad veřejnosti. Členská základna se v tomto roce rozrostla o patnáct mladých členů⁶⁸.

Konaly se různé akce, například vánoční koncert, na kterém účinkovali žáci základní školy a také vánoční odpoledne za účasti asi sta lidí. Masérna ve sklepních

⁶⁷ *Kronika Dolní a Horní Loučky*. (2013). Tomáš Šimek.

⁶⁸ *Kronika Dolní a Horní Loučky*. (2013). Tomáš Šimek.

prostorách byla zkolaudována bez jakýchkoliv závad. Byla zprovozněna s velkým zájmem veřejnosti⁶⁹.

Vzhledem k tomu, že bylo nutné zajistit režijní náklady, které činily kolem padesáti tisíc korun za rok, byly prostory projímány dvakrát týdně na aerobik, který pořádal Sokol a jedenkrát týdně na jógu pod vedením Ing. Frommela. Dvakrát týdně se hrál také stolní tenis pod vedením br. K. Pololánika, při kterém nečleni přispívali na topení a elektriku.

V následujícím roce se pokračovalo v nastavených aktivitách, jež se po dokončení všech oprav podstatně navýšily. Konaly se tři reprezentační plesy, pravidelně se každý týden scházela i omladina jednoty. Hrál se také divadlo O princezně Jasněnce⁷⁰.

Valná hromada se konala v červenci v orlovně Dolní Loučky. Účastnilo se asi sto deset členů hasičského sboru, kteří byli velice spokojeni s vedením a činností jednoty.

5.5 Historie jednoty Dolní Libochová

Jednota Dolní Libochová byla ústředím Orla zaregistrována dne 2. 6. 2010 pod číslem 10/115. Členy přípravného výboru a rady Orla Dolní Libochová byli Kejda Vlastimil, Kohoutek Radek, Koukola Miroslav, Lukášek František, Lukášek Ladislav a Požár Vladimír (Členové jednoty, 2010). Získáno z webových stránek jednoty.

V současné době je aktuální orientační počet členů třicet čtyři, s hlasovacím právem je třicet tři členů, jeden člen je ve věku do osmnácti let. Stávající počet členů je od založení jednoty stále stejný.

Co se týče akcí, na počátku vývoje jednoty, členové uspořádal zábavné odpoledne pro děti i dospělé. Pro děti bylo připraveno plno soutěží, ve kterých získávali Libochovské dukáty, za které si nakupovaly drobné dárky. Ve fotbalovém zápase porazila jednota Dolní Libochová Novou Ves. V soutěži pro dospělé se utkaly ženy v pití půllitru piva na čas a muži v pití tupláku. Jako hlavní cena celého odpoledne byl přelet přes Alpy. Na závěr se losovala tombola plná hraček.

Jednota uspořádala také odjezd do Bořitova na florbalový turnaj. Po prohlídce Orlovny a prezentaci došlo na vlastní hru. Zúčastnili se čtyři družstva v Bořitova, čtyři

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ Tamtéž.

z Dolní Libochové a dvě z Křepic. Družstvo ve složení Koukola Miroslav, Polák Jiří a Čech Lukáš skončilo na pátém místě. Výborně zahrálo také družstvo nejmenších. Během turnaje si mohli hráči také zacvičit v nové posilovně.⁷¹

5.6 Historie jednoty Havlíčkův Brod

Jednota Havlíčkův Brod vznikla v dubnu v roce 2007, její starostkou je Ivana Volfová a místostarostou je Jan Stryhal. V současnosti má jednota šedesát devět členů, přičemž hlasovací právo má čtrnáct členů. Mezi lety 2011 až 2014 měla jednota i přes sto členů.

Cílem jednoty je výchova mladých lidí a dětí prostřednictvím sportovních a ostatních aktivit, věnovat se sportu, který podporuje kladné vlastnosti člověka. Jednota pořádá akce pro širokou veřejnost, příměstské tábory pro děti, soutěže pro členy i nečleny spolku. Tyto informace byly získány přímo od členů spolku.⁷²

5.7 Historie jednoty Jimramov

Jednota Jimramov byla založena v září v roce 1991, nyní má jedenáct členů, pět s hlasovacím právem. Starostou je v současné době Antonín Bradáč a místostarostou Pavel Šikula. Nejvíce členů měla jednota v roce 2009 a 2010, a to členů dvacet šest. Jednota pořádá mnoho akcí v rámci župy, jednoty i pro širokou veřejnost.

V roce 2006 se v Jimramově uskutečnil první župní turnaj ve stolním tenise. Tohoto klání se zúčastnilo rekordní počet účastníků. Ti dojeli z Nového Města na Moravě, Bystřice nad Pernštejnem, Čebína, Dolních Louček a z dalších jednot Metodějovy župy a samozřejmě jednota Jimramov. Byly zde 2 kategorie – kategorie žáků (17 účastníků) a mužů (21 účastníků). Soutěže mužů se od nás zúčastnil Šikula Pavel st., Martin Basovník, Bradáč Antonín a Šikulová Markéta. Nikdo bohužel nedosáhl výraznějšího úspěchu. Vynikajícího úspěchu dosáhl Vojtěch Šikula, který obsadil 2. místo v soutěži žáků.

⁷¹Převzato 21. března 2021 z: <http://www.orel.cz/?ukaz=jednota&zid=10&jid=10015>

⁷² Informace byly telefonicky získány od paní starostky Ivany Volfové 22. března 2021.

Obrázek 20. Župní turnaj ve stolním tenise. Fotografie převzata z webu: http://www.orel-jimramov.wz.cz/fotogalerie/f_8.4.2006.htm

Tentýž rok se sešli nejlepší stolní tenisté Orla na ústředním turnaji v Polné. V kategorii žáků, juniorů a mužů proběhli kvalifikační turnaje, v soutěži žákyň, juniorek a žen se všichni přihlášení sešli až v Polné. Ve finálovém programu župu Metodějovu reprezentovali pouze zástupci z Jednoty Orla v Jimramově – v kategorii juniorů a juniorek.

V roce 2007 se uskutečnilo první kolo Jimramovské ligy žáků ve stolním tenise. Turnaje se zúčastnilo jedenáct žáků, kteří byli rozlosováni do dvou skupin, ze kterých tři nejlepší postoupili do finálové skupiny. O konečném umístění na prvních třech místech rozhodly vzájemné zápasy, obdobně i o pořadí na čtvrtém a ž šestém místě při nerovnosti bodů rozhodovaly výsledky vzájemných zápasů a celkové skóre⁷³.

V roce 2008 se uskutečnil pátý župní turnaj ve stolním tenise. Dvacet pět účastníků z orelských jednot Dolní a Horní Loučky, Bystřice nad Pernštejnem, Lomnice, Nového Města na Moravě, Čebína a Jimramova, se sešlo k turnaji v sokolovně v Čebíne. Účastníci byli rozlosováni do pěti pětičlenných skupin, z nichž po dvou nejlepších z každé skupiny postoupilo do vyřazovacích bojů. Vyřazovací část se hrála systémem

⁷³ Jednota Jimramov, 2007 V Zpravodaj, Orel župa Metodějova – Bystřice nad Pernštejnem, ročník 2007.

na dvě porážky. I vyřazení ze skupin si zahráli vyřazovacím způsobem na jednu porážku o další umístění.

V následujícím roce se uskutečnilo třetí a závěrečné kolo druhého ročníku Jimramovské ligy žáků ve stolním tenise. Turnaje se zúčastnilo jedenáct žáků, kteří byli rozlosováni do dvou skupin, ze kterých tři nejlepší postoupili do finálové skupiny. Ve finálové skupině se započítávaly výsledky vzájemných zápasů ze skupin. Ostatní sehráli zápasy o konečné umístění.

5.8 Historie jednoty Lomnice

„Orel, tělovýchovná jednota. Spolek tento, eminentně katolický, založen proti Sokolu, jenž zapomněl na zásady svých zakladatelů, stal se spolkem protikatolickým. Orel na Lomnici založen byl kaplanem Rudolfem Křivým. Prospívá zdárně, má dvě tělocvičné nářadí. Náčelníkem jest Antonín Winter, sedlář v Lomnici. Jest horlivým členem spolku.“⁷⁴

Těmito slovy je popsán ve farní kronice obce Lomnice (která byla velkým přínosem informací o jednotě) počátek vzniku orelské tamní jednoty. Z dalších úplných počátků jednoty toho víme poměrně málo z důvodu špatného dochování písemných památek, lze také zjistit, že kaplan Rudolf Křivý byl zde kaplanem do roku 1910, poté odešel do Luhačovic.

Obrázek 21. Dokument o založení jednoty v Lomnici. Fotografie převzata z farní kroniky o založení jednoty v Lomnici.

⁷⁴ Farní kronika obce Lomnice. (1977).

V roce 1912 proběhl v Lomnici okrskový sjezd Omladiny Orlů. Z dalších několika málo úryvků, které se dochovaly, je patrné, že jednota Lomnice existovala již v letech 1920 až 1921. V té době byla součástí tehdejší Horácké župy, se sídlem v Tišnově⁷⁵.

Divadelní soubor Orelské jednoty hrál od svého založení v roce 1909 v Panském domě. Po rekonstrukci jeviště v roce 1919 jednota pořídila malovanou divadelní oponu s motivem Lomnice od akademického malíře Oldřicha Blažíčka.

V období německé okupace, kdy měla většina spolků v Lomnici zakázanou činnost, byla opona patrně uschována u některého funkcionáře Orla. Od konce války do roku 1948, kdy se v orlovně opět hrálo divadlo, byla opona v provozu. Jakmile byla jednota Orel zrušena, došlo i ke zrušení divadelní scény. Budova nakonec přešla pod správu obce a byla pronajímána různým organizacím. Malovaná opona zmizela mezi harampádím na půdě budovy.

Roku 1960 předseda MNV (místní národní výbor) učitel Ladislav Lipovský na základě upozornění svého přítele, kunsthistorika dr. Augustina Uhra, začal pátrat po ztracené oponě, kterou nakonec našel na půdě téměř zničenou. Její původní podoba zatím není dokumentována.

Když v roce 1965 byla v Panském domě vybudována nová zasedací síň, měli občané po dlouhé době možnost zhlédnout obraz Lomnice, který byl dříve součástí orelské divadelní opony. Nejzachovalejší část restauroval akademický malíř Emanuel Ranný ze Štěpánovic. Obraz zdobí vstupní místnost zasedací síně. Od počátku 90. let po ukončení výstavby nové základní školy zdobí dochovaná část orelské opony její hlavní schodiště.

Jednota v Lomnici byla proslulá svou bohatou orelskou divadelní základnou. První zmínky o založení divadla pochází z roku 1909, činnost byla ukončena roku 1948. Takřka do konce byly hry odehrány v Panském domě na náměstí Palackého. Lidé mohli vidět hry jako Paní Marjánka matka pluku, Lucerna, Jánošík, Maryša, Divá Bára, Pražské švadlenky, Dědečkovy housle, U pěti vlaštovek a jiné.

⁷⁵ *Farní kronika obce Lomnice*. (1909).

5.9 Historie jednoty Nové Město na Moravě

V nádražním Hotelu Gregor (dnešní Artis) v Novém Městě na Moravě se konala 12. prosince 1920 ustavující schůze Jednoty československého Orla. Prvním starostou se stal Josef Peňáz. Spolek Orel vznikl na Moravě v roce 1909. Jeho hlavní cílem byla výchova duše i těla v duchu národním a křesťanském, pěstoval kromě osvětové a kulturní činnosti především tělocvik a různá sportovní odvětví. Byl vlastně katolickým protipólem Sokola. Novoměstská jednota byla součástí západomoravské župy sv. Metoděje. Orlové nejprve cvičili v tělocvičně reálky, od roku 1926 ve vlastním katolickém domě.

Orel společně s dalšími katolickými spolky 18. září 1921 zakoupil dům čp. 115 na Vratislavově náměstí. Byl přestavěn na katolický (lidový) dům. Nákladem 100 000 korun pod vedením místního stavitele Františka Šmídy. V sále s jevištěm otevřeném v létě 1923 se konaly plesy, přednášky, schůze, filmová představení Kina Charita či divadelní představení. Orel během svého aktivního období nastudoval celkem 145 divadel.

Jelikož dům přestal postupem času Orlu vyhovovat, byl v roce 1936 prodán Jednotě hospodářských společenstev. Nový majitel dal původní dům zbořit a na jeho místě vystavět účelovou budovu s obilním skladištěm⁷⁶.

Jako předehra orelského sletu v Brně se v Novém Městě na Moravě konal 2.–3. července 1922 slet orelské župy sv. Metoděje. Dopolední program byl zahájen mší s kázáním Msgre. Jana Sedláka. Po skončení bohoslužeb následoval tábor lidu, kde vystoupili jako hlavní řečníci přisedící zemského výboru profesor František Drobný a poslanec Bedřich Bezděk. Odpoledne prošel městem průvod, jehož účastníci byli oblečení v orelských a národních krojích doprovázeni alegorickým vozem. Průvod vyšel od nádraží a pokračoval na Vratislavovo náměstí a potom Žďárskou ulicí na cvičiště u reálky, kde bylo zahájeno orelské cvičení.

Dne 9. července 1933 za účasti předsedy lidové strany a zároveň starosty Čsl. Orla Msgre. Jana Šrámka se v Novém Městě konal sjezd katolického lidu, mládeže a Orelstva z celého Horácka. Odpoledne prošel od nádraží k reálce průvod asi dvou tisíc účastníků sjezdu. V průvodu kráčelo 600 členů Orla v krojích. Než průvod došel

⁷⁶ *Jednota Nové Město na Morav.* (1972). Získáno 12. března 2022 z <http://orelnmm.cz/>

na hřiště reálky, byl u pomníku padlých na Vratislavově náměstí byl položen za zvuků písně Hoši od Zborova věnec. Na hřišti pronesl projev jeden ze zakladatelů Orla, starosta místní jednoty i župy Vojtěch Marzy. Program celého sjezdu zakončila veřejná cvičení všech složek Orla prokládaná lehkootletickými závody, ve kterých jasně dominovali domácí závodníci.

V dubnu 1936 byl zakoupen dům čp. 200 v Masarykově ulici. Dům byl vybrán jako nové sídlo lidového domu. Kromě úprav původního domu byl k němu přistavěn víceúčelový sál s příslušenstvím podle plánu architekta Lva Krči. Provedením stavby s funkcionalistickými prvky byl pověřen místní stavitel František Šmída. Slavnostní svěcení základního kamene proběhlo 15. srpna během pouti „na kostelíčku“. Do základního kamene byly vloženy tehdejší mince a pamětní listina s údaji o městě a státu. K slavnostnímu otevření 18. července 1937 byl do Nového Města svolán sjezd katolického lidu z širokého okolí. Vlastní provoz nové budovy byl zahájen slavnostní akademií 28. září 1937 u příležitosti svatováclavských oslav.

Činnost Orla byla za německého protektorátu v roce 1941 úředně zastavena a jmění zabaveno. Po 2. světové válce Orel svou činnost na krátko obnovil, ale již roku 1948 byla jeho činnost opět na dlouhou dobu ukončena.

K obnovení zdejší jednoty v roce 1990 došlo až po pádu komunistického režimu v Československu. V roce 1994 získal Orel zpět majetek zabavený po únoru 1948 a začal opět rozvíjet svoji činnost, převzal provozování kina a zaměřuje se na práci s mládeží, především ve sportovních odvětví, kterým dominuje florbal.

V roce 2009 došlo k prodeji areálu kina městu Nové Město na Moravě a Jednota Orel investovala peníze do nákupu nového pozemku pro stavbu nového sídla jednoty, která byla dokončena v roce 2020, při 100. výročí vzniku jednoty v našem městě.

Na konci roku 2020 byla dokončena stavba nové Orlovny na Soškově ulici. Za necelý rok od července předešlého roku na zelené louce vyrostl bezbariérový objekt, na který se členové jednoty chystali a těšili více než 10 let. Jsou v něm mimo provozních prostor také nová herna o rozměrech 10×12×6 m s nářadovnou, šatnami a sociálním zázemím, klubovna 50 m² s projekcí pro zhruba 40 osob a podkrovní víceúčelová místnost 40 m². Do budoucna může budova sloužit také jako zázemí pro aktivity venkovní, mj. i pro zamýšlené hřiště 40x20 m s umělým povrchem a multifunkčním využitím.

Poslouží rovněž jako důstojné formální sídlo jednoty. Celková cena investice je bezmála 14 mil. Kč a byla hrazena z vlastních prostředků jednoty, příspěvku MŠMT, města Nové Město na Moravě a také Kraje Vysočina. Kvalitní a spolehlivou práci při stavbě odvedl hlavní dodavatel firma Staredo s.r.o., její subdodavatelé a náš stavební dozor, firma Envigest s.r.o. Orlovnu budou využívat nejen členové jednoty. Jednota ji nabízí i jiným skupinám či spolkům a klubům, např. pro cvičení malých skupin jógy nebo pilates, stolní tenis, spinning, maminky s dětmi, besedy či promítání, klubová vystoupení, školení, spolkové, firemní či klubové výroční setkání apod. Objekt je přizpůsoben i pro vozíčkáře. Aktuální počet členů v jednotě je 161, z toho hlasovací právo má dvacet čtyři členů⁷⁷.

5.10 Historie jednoty Rovné

Činnost jednoty Rovné byla obnovena v roce 1991. Aktuální počet členů je v současnosti patnáct, počet členů s hlasovacím právem je totožný. Z historie této jednoty se dochovalo velmi málo dokumentů, ani žádná kronika, proto je velmi těžké zkompletovat dějiny této jednoty.⁷⁸

5.11 Historie jednoty Rozsochy

Velmi důležitým pramenem při popisu této jednoty byla orelská kronika – 100 let orelské jednoty Rozsochy.

První počátky dějin Orelského hnutí v jednotě Rozsochy můžeme nalézt již v roce 1912, kdy zde byl založen katolický spolek Omladina. O rok později zde byla na popud faráře Josefa Šťastného založena tělocvičná jednota Orel a členové Omladiny poté přešli pod toto hnutí. Bohužel první světová válka přerušila téměř zcela veškeré počiny spolku, tělovýchovné odbory zanikly. Naštěstí již koncem války začal opět vycházen časopis Orel, což znamenalo postupnou obnovu spolku⁷⁹.

V roce 1920 uspořádala jednota Československého Orla v Rozsochách po sv. požehnání první orelskou akademií v hostinci pana Antonína Střešňáka. Nadšený proslov pana faráře Šťastného vzbudilo nadšení pro orelské myšlenky a tento počín

⁷⁷ *Jednota Nové Město na Morav.* (1972). Získáno 12. března 2022 z <http://orelnmm.cz/>

⁷⁸ Informace získány telefonicky 10. března 2021 od pana starosty Karla Drábka.

⁷⁹ *100 let orelské jednoty Rozsochy - orelská kronika.* (2013).

způsobil mohutný popud k zakládání dalších orelských jednot na Horácku. Do této doby byla zatím jednota v Rozsochách jedinou.

O deset let později, v roce 1923 zakoupila jednota k desátému výročí založení Orla v Rozsochách panskou sýpku a přilehlým pozemkem na postavení Orlovny a venkovního cvičiště. Slavnostního „Otevírání Orlovny“ se účastnil i ministr sociálních věcí Jan Šrámek, starosta ústřední rady Orla.

Obrázek 22. Starosta Čs. Orla Mgr. Jan Šrámek na oslavách otevírání Orlovny v Rozsochách. Fotografie převzata z knihy: Vzhůru, Orle slovanský, bílý Orle náš – 100 let orelské jednoty Rozsochy.

Členové jednoty se aktivně účastnili například Svatováclavských dnů Orelstva – II sletu Orelstva v Praze, v roce 1929.

Kromě sportu se členové jednoty v Rozsochách čile věnovali také kultuře. V roce 1933 například secvičili různá divadelní představení, jako například Strakonický dudák, Marie Magdaléna, Člověk spravedlivý či Psohlavci.

V roce 1934 bylo také zakoupeno loutkové divadlo a v roce 1939 měla orelská knihovna na tisíc sto knih. Ve druhé světové válce byla za účast českého Orla v odboji činnost Orla zakázána.

Po odchodu starosty Orla Dr. Jana Šrámka za hranice a smrti náčelníka Orla Dr. V. Jílka a sedmi statečných parašutistech, mezi nimiž byli čtyři členové Orla – Kubiš, Gabčík, Bublík a Valčík bylo popsáno již v předešlých kapitolách⁸⁰.

Po osvobození naší vlasti v roce 1945 nastala druhá obnova Orla a tím byla pomalu také obnova činnosti v jednotě Rozsochy. Bohužel o pět let později byl opět spolek komunisty zakázán a rozpuštěn. Orelská knihovna jednoty byla znárodněna, orelské divadlo bylo rozkradeno. Bratr Jan a František Tomanovi z jednoty v Rozsochách byli uvězněni na mnoho let.

Dlouhých čtyřicet jedna let Orlové čekali, aby mohli na manifestačním sjezdu Československého Orla v roce 1990 prohlásit, že Orel byl potřetí obnoven k novému životu, ke službě Bohu a vlasti. Bylo obnoveno 233 jednot (tj. 19 žup).

Jednota Rozsochy byla taktéž obnovena. V místnosti místní Fary se za tímto účelem sešli: Josef Bartoš, Václav Bartoš, Bedřich Hloušek, Alois Juračka, Jaroslav Juračka, Jaroslav Juračka ml., Pavel Juračka, Cyril Kalvoda, Jaroslav Kalvoda, Miroslav Svoboda a Josef Toman.

Dne 26.10.1990 proběhla registrace jednoty Československého Orla rozsochy. Starostou se stal po 3. Obnově Josef Toman.

O rok později byla podána žádost o navrácení orlovny a přilehlých pozemků. Po počátečních nesnázích se zástupci tělovýchovné jednoty Sokol a Obecního úřadu byla podepsána Dohoda o převzetí vlastnických práv.

V dalším roce byla podepsána Smlouva s obecním úřadem o bezplatném převodu vnitřního vybavení orlovny. Mohla tak začít rekonstrukce orlovny. V následujících letech byla tedy opravena střešní krytina, topení, bylo vybudování hřiště za orlovnou, vystaveno bylo nové sociální zařízení. Dále se členové jednoty vrhli na opravu zadního štítu, půdy, podlahy, byl také zateplen strop. Postupem let se došlo také na opravu vchodu, stropu jeviště a kuchyně. V roce 2009 byl zcela zrekonstruován sál, byly nainstalovány nové parkety, obložení a celkově byla celá orlovna vymalována a vše zakončila oprava venkovní fasády zároveň s opravou hlavního vstupu do orlovny⁸¹.

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ Tamtéž.

Obrázek 23. Orlovna v Rozsochách. Fotografie převzata z knihy: Vzhůru, Orle slovanský, bílý Orle náš – 100 let orelské jednoty Rozsochy.

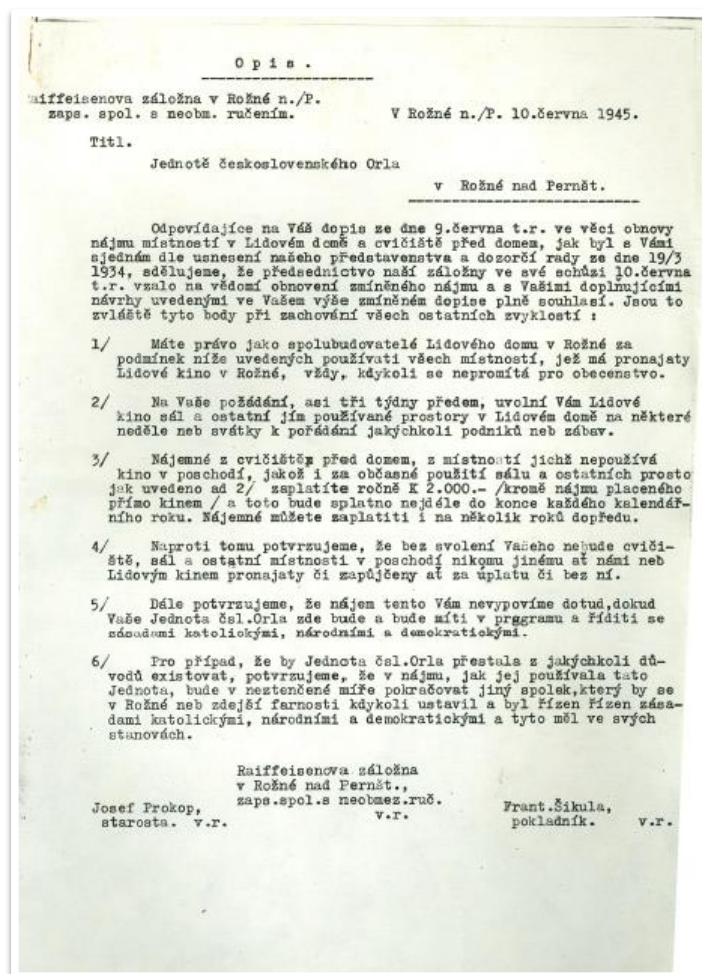
V nedaleké minulosti, po roce 2000 jednota uspořádala několik vlastivědných výletů, například na Veselý kopec, do Žďáru nad Sázavou, do Pelhřimova, do aquaparku v Jihlavě, na hrad Bouzov, do Javořických jeskyní, na Kunětickou horu, k propasti Macocha, na zámek v Lovosicích, do Mikulova, na Pálavu či do Dolních Věstonic.

Členové jednoty pořádají vánoční zábavy, zúčastňují se duchovních kulturních a společenských akcí v Rozsochách – například svěcení zvonů, divadel, poutí či hodů.

V duchu orelské hlavní činnosti (podpora sportu pro všechny) je každoročně pořádán veřejný turnaj v šipkách. Rámci celé Metodějovy župy se jednota v Rozsochách účastní sportovních akcí – běh na lyžích, florbal, malá kopaná, turistické pochody.

5.12 Historie jednoty Rožná

Jednota Rožné byla po svém znovuoobnovení založena v roce 1990. Aktuální počet členů je jedenáct. Stejný počet členů má i volební právo. Informace jsme získali ze soukromého archívu jednoty.

Obrázek 24. Dokument z roku 1945 z jednoty v Rožné. Fotografie převzata ze soukromého archivu jednoty v Rožné.

Z historie této jednoty se dochovalo velmi málo dokumentů, ani žádná kronika, proto je velmi těžké zkompletovat dějiny této jednoty. Na obrázku č. 24 je jeden z mála dochovaných dokumentů z roku 1945, který se dochoval.⁸²

5.13 Historie jednoty Strážek

Jednota Strážek vznikla po znovuoobnovení v roce 1991 a má nyní osmnáct členů s volebním právem. Pan starosta městyse Strážek pan Tvarůžek mi poskytl kontakty na členy jednoty, ti mi však neposkytli žádné další informace.

⁸² Soukromý archív jednoty v Rožné.

5.14 Historie jednoty Žďár nad Sázavou

Při popisu této jednoty byla využita Pamětní kniha lidové strany a také Farní kronika farnosti Žďár nad Sázavou.

Žďárská orelská jednota byla založena v roce 1921. Mezi zakládající členy patří p. František Pelan, p. Arnold Zemánek, Marie Matyášová, Jaroslav Liška, František Šustr, Anděla Havlenová, Jan Toman, a Marie Šustrová. Prvním starostou se stal Emanuel Záviš⁸³.

V úplných počátcích využívali dům číslo popisné 288, kde se dnes nachází prodejna zeleniny. Od prvopočátku až do roku 1930 byl také využíván jako tělocvična Orla. Sál byl též využíván i lidovou stranou, která zde pořádala své schůze⁸⁴.

Většina členů se také aktivně účastnila politického života. Starosta Orla p. Zábrš byl současně i předsedou lidové strany. Jejím důvěrníkem byl P. Pelan a jednatelem Jan Toman.

Jednota také začala organizovat první akce ve spolupráci s ostatními katolickými spolky. První zmínka je o prvním věnečku lidové jednoty z roku 1924.

Klíčovým rokem pro celou jednotu byl následující rok, kdy bylo na valné hromadě provedeno vyúčtování z předešlého roku. Zisk byl tvořen výnosy z divadelních představení a ze dvou věnečků. Protože přebytek činil 1792 Kč, bylo rozhodnuto, že tento obnos bude začátečním fondem pro postavení Lidového domu. Byla také založena tzv. Lidová škola, která měla vzdělávat členstvo lidové strany.

V témže roce bohužel zemřel Emanuel Zábrš, první starosta Orla ve Žďáře nad Sázavou. Orelstvo ho doprovodilo k hrobu a položilo na něj věnec s křížem z bílých⁸⁵.

Orlové se již od počátku aktivně účastnili života místní farnosti. Účastnili se například svěcení umíráčku svatého Josefa u kostela svatého Prokopa. O rok později byly svěceny zvony u svaté Trojice. V průvodu spojeném s touto slavností se opět účastnili i Orlové ze Žďáru.

V roce 1929 se konaly oslavy svatováclavského milénia, které začaly kázáním a mší svatou za český národ. Následoval hold orelské mládeže a přednáška Hurbana.

⁸³ *Pamětní kniha lidové strany*. (1998).

⁸⁴ *Farní kronika farnosti Žďár nad Sázavou*. (2011).

⁸⁵ Tamtéž.

Celý program byl ukončen ukázkami orelského cvičení, kterého se účastnilo také sto sedmáct osob ze Žďáru nad Sázavou.

O rok později proběhl slavnostní okamžik, kdy byl v červenci otevřen Lidový dům. Sešlo se mnoho mládeže z Čech a Moravy, přijeli cyklisté a všechny okolní orelské jednoty. Byl uspořádán slavnostní průvod městem, který vedl od lihovaru a za doprovodu tří kapel prošlo asi tisíc pět set lidí Dolní ulicí, náměstím, Veselskou ulicí do Horní ulice a odtud pak dále do Lidového domu. Orelstvo také položilo k pomníku modrobílý věnec. Na cvičišti vystoupila katolická mládež z Čech a Moravy a nato Orelstvo. Večer se konala společenská zábava (Farní kronika Žďár nad Sázavou, 1998).

Lidový dům ve Žďáře nad Sázavou využívali různé katolické spolky, jako například Lidová jednota, Spolek pro postavení Lidového domu, Orel, Svaz katolických žen a dívek, Literátský spolek, odbor Charity, Omladina, Sdružení křesťanských dělníků a jiné.

Obrázek 25. Orlové z roku 1937 (v popředí p. Pelan, p. Svoboda, p. Krček). Fotografie převzata ze soukromého archívu jednoty ve Žďáře nad Sázavou.

Objevovaly se první menší spory. Bylo zdůrazněno, že Spolek pro postavení Lidového domu je nejdůležitější, ostatní jsou jen přidružené⁸⁶.

⁸⁶ *Pamětní kniha lidové strany.* (1998).

V okupačním roce 1939 byl p. Pelan požádán, aby vrátil farní úřad v Radkovicích (Dopis Spolku pro postavení Lidového domu P. Pelanovi, 19). Účastnil se také schůze, která se konala 30. ledna 1939. Z roku 1940 se již dochovala orelská kronika. V této době dochází k velkému úbytku členstva. Starostou Orla v této době byl p. Vladimír Krček, katecheta ve Žďáře.

V roce 1941 byla činnost Orla přerušena celostátním zákazem činnosti. Byl sepsán orelský inventář. Orel vlastnil především tělocvičná zařízení jako bradla, kladinu, kopací míč, hrazdu, dále jsou uvedeny části orelského kroje, třináct loutek určených pro potřeby loutkového divadla, gramofon a padesát šest knih.

Za války se partyzánského hnutí účastnil p. Pelan a typograf Metoděj Martínek. Jedním z těch, kteří partyzánům pomáhali byl i Josef Řetický, který v letech 1928 a 1929 pomáhal stavět Lidový dům a pak ho i udržovat.

Po válce je obnovena činnost Orla 10. července 1945. Válka způsobila mnoho škod na majetku v Lidovém domě, bylo potřeba opravit rozbitou fasádu a zasklít sto okenních tabulí, opravit rozbourané místnosti v domě a opravit plot. Němci odnesli 170 ks židlí po 100 Kč, 52 nových židlí po 250 Kč shořelo. Celková škoda byla odhadnuta na 54 358 Kč⁸⁷.

V září tohoto roku slaví Orel spolu s ČSL narozeniny Jana Šrámka, který byl nejvyšším představitelem obou seskupení. V Lidovém domě se konala slavnostní akademie.

Na valné hromadě Orla byl o rok později zvolen starostou opět p. Krček. Byly uspořádány oslavy od dvaceti pěti let založení spolku. Oslavy začaly mší za zemřelé členy, kterou celebroidal p. Zemánek, spoluzakladatel a první jednatel a pokladník Orla. Samozřejmě, že i v tomto roce Orel nepolevoval ve své činnosti. Byl uspořádán maškarní ples a tři taneční zábavy.

Po únoru 1948 byla činnost Orla opět nežádoucí a spolek byl zakázán. K obnovení činnosti došlo až v roce 1991. Ustavující schůze se konala 17. března 1991, zúčastnilo se jí celkem dvacet sedm osob. Jednota byla registrována Ministerstvem vnitra České republiky 21. března 1991. V letech 1993 a 1994 zde proběhla Mistrovství Orla v malé kopané, která patří k největším akcím znovuobnovené jednoty.

⁸⁷ *Dopis Spolku pro postavení Lidového domu P. Pelanovi. Dějiny Orla ve Žďáře nad Sázavou*, Ladislav Kotík, 2010.

Orel ve Žďáře nad Sázavou byl v minulosti aktivní hlavně v oblasti kulturní, v pořádání divadelních a loutkových představení. Díky vhodným prostorám v Lidovém domě mohli Orlové nacvičit i více představení do roka, která potom přinášela i finanční užitek. Podrobnější informace máme od roku 1938, ale i před tímto datem hrál Orel představení, například 28. září 1929 to byla hra svatý Václav.

Mezi hry, které místní jednota odehrála, patří například hra Viktorka, Hospoda u Markyty, O malíři, který dělal zázraky, Směry života, Na majáku, Pod našimi okny, Knoflíček Marie Terezie, Kája Mařík, U bílého králíčka a další.

Další aktivitou jednoty bylo loutkové divadlo, které mělo ve třicátých letech velmi dokonalou aparaturu, k níž patřil Reissův mikrofon, zesilovač a gramofon. Toto zařízení si občas půjčoval i spolek Sázavan – Havlíček. V roce 1947 loutkařský spolek sehrál sedm představení o výtěžku 1785 Kč, přičemž vydání činilo 1498 Kč.

Mezi nejvýznamnější osobnosti jednoty ve Žďáru nad Sázavou patří bezesporu osobnost p. Františka Pelana. Ten se narodil v roce 1874 v Bečicích, vystudoval gymnázium v Třebíči a později teologii v Brně, roku 1898 byl vysvěcen na kněze. Od okresní rady v Novém Městě na Moravě byl v roce 1903 za souhlasu biskupské konzistoře jmenován katechetou na žďárských měšťanských školách a na obecné škole.

V roce 1921 pomáhal založit orelskou jednotu ve Žďáře a významně se také zasloužil o postavení Lidového domu. Účastnil se i politického života, byl pokladníkem lidové strany ve Žďáře i členem krajské lidové rady za inteligenci a zapisovatelem okresní rady. Byl také členem i mnoha jiných spolků, například jednatelem charity ve Žďáře, duchovním rádcem Všeodborového sdružení křesťanského dělnictva a jednatelem Jednoty pro zabezpečení farního kostela a historických památek v Zámku ve Žďáře.⁸⁸

Za svoji práci byl odměněn jmenováním do funkce auditora biskupské konzistoře a roku 1929 se stal konzistorním radou. Po válce se stal čestným předsedou Orla, ale po únorovém převratu byla již jeho další činnost nežádoucí.

⁸⁸ *Dějiny Orla ve Žďáře nad Sázavou*. Ladislav Kotík, 2010.

6 Závěr

V této bakalářské práci jsme se snažili naplnit vytýčený cíl. Téma hnutí Orel je velmi obsáhlé, ačkoliv mnoho z jeho primárních pramenů nenávratně zmizelo za druhé světové války, respektive přičiněním orgánů komunistické moci. Tak se již nelze setkat s dokumentací řady českých jednot (např. v Rožné či Strážku). Přesto však stále zůstává dobový tisk, náboženské i politické noviny a časopisy, osobní vzpomínky aktérů a odraz v novodobé literatuře, stejně jako dobová reflexe Orla z jiných spolků, zejména Sokola.

V této bakalářské práci jsme se snažili přiblížit historii Orelského hnutí, a dále také historii tělovýchovy a sportu v jednotlivých jednotách Metodějovy župy. Již zmiňovaným problémem se ukázalo u některých jednot velmi malé množství informací o jejich historii, neboť si některé jednoty během svého působení nevedly žádnou kroniku, či jejich činnost nebyla žádným způsobem zaznamenávána či zapisována. Vzhledem k tomu, že prameny pojednávající o historii jednotlivých jednot nebyly navíc vždy dostupné, docházelo velmi často k tomu, že jednotlivé kapitoly nebyly vždy psány obsahově rovnoměrně.

Orelské hnutí při své existenci nefungovalo nikdy izolovaně, spíše se projevovalo jako aktivní sociální činitel své doby. Členové Orla se stýkali také s členy jiných spolků, spolupracovali s politickými subjekty, ovlivňovali své okolí. Jednou z velmi důležitých interakcí proběhla ve školství (povolení cvičení školních dětí v Orlu, konfrontace s pokrokovým učitelstvem, pronájem školních tělocvičen Orlem, subvence ministerstva školství a jiné). Orelské hnutí zasahovalo i do armády (branné oddíly Orla, zapojení do protinacistického odboje), nebo také do politiky (potýkání se se spolkovou konkurencí jiných stran nebo selskou jízdu, která fungovala jako projev vlastenecky laděných emancipačních snah v prostředí české a moravské vesnice a velmi úzká byla právě spolupráce s hnutím Orel).

Československý Orel jako katolická organizace přitom patří k nejstarším a nejvýznamnějším sdružením našeho státu. Samozřejmě, že jeho vývoj a činnost ovlivnily dějiny samotného Československého státu, které někdy až negativním způsobem zasáhly do chodu celé organizace. Její činnost spolku byla nejprve pozastavena nacisty. Také mezi lety 1945–1947 bylo ohrožena samostatnost hnutí,

protože mnozí z tělovýchovných a politických funkcionářů se snažilo spojit všechny tělovýchovné spolky na našem území v jednu organizaci. Sdružení Orel byla několikrát znemožněna nebo v horším případě zakázána činnost. První významné omezení činnosti nastalo, při již zmíněné světové válce. Bohužel i v této době hrozilo ze strany tělovýchovných i politických vedoucích pracovníků sloučení všech tělovýchovných spolků do jedné organizace.

Represemi trpěl spolek Orel také po nastolení komunistického režimu. Dvacáté století bylo opravdu bohaté na historické skutečnosti, jako byla druhá světová válka, či totalitní systém, který byl v Československu nastolen.

Spolek Orel se na území Československa skládal z dvaceti sedmi žup. Metodějova župa se sídlem v Bystřici pod Pernštejnem vznikla původně pod názvem župa Horácká. Zpočátku měla tato župa šest jednot, a to jednoty Jimramov, Nové Město na Moravě, Horní Loučky, Čebín, Lomnice a Rožná, až v prosinci roku 1921 k nim přibyla i Bystřice nad Pernštejnem. Činnost jednot byla již zpočátku bohatá a různorodá. Postupem času se celkový počet jednot rozrostl až na dvacet osm.

V počátcích činnosti Metodějovy župy se konala velká řádka různých kurzů, cvičení dalších akcí. Byly pořádány například nejrůznější výlety, pochodová cvičení a další. Metodějova župa patřila ve srovnání s ostatními župami mezi středně velkou župu, co se počtu členů týče, ale také i v územním měřítku.

Ze samotných počátků Metodějovy župy máme doloženo velmi málo historických pramenů. Přiblížení historie župy i jejich jednot si můžeme přiblížit také díky aktivním dopisovatelům časopisu Orel, Ústředního listu Československého Orelstva. V počátcích dvacátých let byl upřesněn název župy, která se původně jmenovala župa Horácká. Teprve o několik let později přijala župa za svého patrona svatého Metoděje, podle něhož také přijala název a stala se z ní župa Metodějova.

Mezi dvěma světovými válkami patřila tato župa mezi jednu z největších a nejaktivnějších žup, která čítala přes dva tisíce pět set příslušníků v sedmnácti jednotách. I přes špatná komunikační spojení se zde jevila značná snaha po práci.

Kolem roku 1921 byly zakládány dvě nové jednoty, a to v Dalečíně a Bystřici nad Pernštejnem. Z nich do současnosti všechna úskalí překonala pouze jednotka bystřická. Celkový počet jednot v tomto období v župě je dvacet osm a jejich činnost je bohatá a různorodá. V následujících letech nalezneme velmi málo informací, z důvodu

nedostatečných historických pramenů. O několik let později je uvedeno, že součástí Metodějovy župy je šest okrsků a třicet tři jednot.

Rok 1927 byl určen ústředním vedením orlí armády k uspořádání několika větších projevů orelských na různých místech republiky, které mají být jakousi průpravou k sletu všeho Orelstva roku 1929 v Praze, což je rok věnovaný Svatováclavským oslavám, jež se konaly na počest 1000 let od umučení sv. Václava. Rok 1927 patřil v Orelstvu krajským sletům. Po roce 1939 nebyl Orel hned zrušen, ale byly pouze rozpuštěny branné oddíly a odevzdány zbraně. Tím byla branná výchova Orla ukončena. Naproti tomu byla věnována pozornost pouti na Hostýn. Při nástupu komunistů k moci v roce 1948 byla činnost Metodějovy župy pozastavena na dlouhých čtyřicet dva let.

Po obnovení činnosti Metodějovy župy po roce 1990 se začalo s provozováním tělovýchovných aktivit ve všech jednotách. Znovu se začalo s věnováním nejrůznějších sportů a aktivit jako například atletika, plavání, fotbal, stolní tenis, gymnastika a jiné. Jsou také organizovány různé župní turnaje Metodějova župa v těchto letech také pořádala letní tábory pro děti. Po obnovení činnosti Metodějovy župy po roce 1990 se začalo s provozováním tělovýchovných aktivit ve všech jednotách. Znovu se začalo s věnováním nejrůznějších sportů a aktivit jako například atletika, plavání, fotbal, stolní tenis, gymnastika a jiné. Jsou také organizovány různé župní turnaje a akce.

V současné době sídlí Metodějova župa na ulici Dr. Veselého 358 v Bystřici nad Pernštejnem. Má devět set sedmdesát jedna členů soustředěných ve čtrnácti jednotách. Aktuálním starostou je Tomáš Kříž, místostarostou je Radek Nedělka a Ph.D. Marie Brázdová. Jednotami, které v současnosti existují, jsou – jednoty Borač, Čebín, Dolní a Horní Loučky, Dolní Libochovná, Havlíčkův Brod, Bystřice nad Pernštejnem, Jimramov, Lomnice, Nové Město na Moravě, Rovné, Rozsochy, Rožná, Strážek a Žďár nad Sázavou. Mezi nejaktivnější a největší jednoty Metodějovy župy patří bezesporu jednoty Bystřice nad Pernštejnem, Rozsochy a Žďár nad Sázavou. Činnost v jednotlivých jednotách Metodějovy župy se nese ve stejném sportovním duchu i nadále. Pořádají se župní turnaje ve všech možných odvětvích sportu, jako jsou například: stolní tenis, florbal, atletika, plavání, běhy a další. V současné době se ale jedná, již o jiné principy sdružení Orel než v dobách své největší slávy, na čemž mají vliv především léta vlády komunistického režimu.

Prameny a literatura

Archivní fondy a sbírky

Archiv ústředí Orla (AÚO)

AÚO, k. 13, inv. č. 79, Československý Orel – program, dějiny, statistiky.

AÚO, k. 13, inv. č. 81, Kapesní kalendář mládeže čs. Orla 1948.

AÚO, k. 13, inv. č. 90, Stanovy československého Orla, jednot a žup 1930.

AÚO, k. 16, inv. č. 109, Zpráva o činnosti jednoty čsl. Orla v Šitbořicích za rok 1946.

Archiv Metodějově župy, Zpráva o činnosti z roku 1994.

Farní kronika farnosti Žďár nad Sázavou, 2011.

Farní kronika obce Lomnice.

Kronika Dolní a Horní Loučky, Tomáš Šimek, 2013.

100 let orelské jednoty Rozsochy - orelská kronika, 2013.

Pamětní kniha lidové strany.

Tištěné prameny

Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921. (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy.

Periodika

Orel (Ústřední list Československého Orelstva), roč. 1921–1925.

Orel (Ústřední list Československého Orla), roč. 1925, 1929–1933, 1935–1940.

Orel (Ústřední list Orla), roč. 1994.

Orel (Věstník křesť.-sociálního Orla československého), roč. 1918.

Orlík (Vydání pro orelskou mládež), roč. 1947.

Zpravodaj, Orel župa Metodějova – Bystřice nad Pernštejnem, ročník 2006–2009

Literatura

Benešová, H., & Hajnová, M. (1990). *100 let tělovýchovy v Telči*. Jihlava: Propagační podnik ČSSR.

Blabolil, A. (1969). *Křesťanské politické hnutí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku a Československá strana lidová*. 1. část. Praha: SPN.

Bureš, P., & Plichta, J. (1931). *Sport a tělesná kultura v Československé republice a cizině*. Praha: Almanach sportu.

David, H. (1923). *Dějiny Orelstva*. Praha: Zemská Rada Orla Čs.

Hanuš, J. (1992). *Kronika Orelstva 1902–1948*. Brno: Orel.

Hanzlíková, M. (1985). *Československá spartakiáda 1985*. Praha: Olympia.

Janák, J. (1988). *Dějiny Brtnice a připojených obcí*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost.

Jančo, V. (2015). *Historie tělesné výchovy a sportu v Telči* (Bakalářská práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, České Budějovice, Česká republika).

Jiroušek, T. J. (1900). *Dějiny sociálního hnutí v zemích koruny české od roku 1840-1900*. Praha: Družstvo Vlast.

Kafka, J. (2003). *Československý Orel a jeho likvidace po únoru 1948*. In Sborník Katolické teologické fakulty. Praha.

Kaplan, K. (1991). *Československo v letech 1948-1953*. 2. část. Praha: SPN.

Kössl, J., Krátký, F., & Marek, J. (1986). *Dějiny tělesné výchovy II*. Praha: Olympia.

Kössl, J. & Waic, M. (1999). *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*. Praha: Karolinum.

- Mareš, M. (2014). *Historie tělesné výchovy a sportu v Třešti* (Bakalářská práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, České Budějovice, Česká republika).
- Papež, J. (1999). *K pochopení smyslu Orla slouží jeho dějiny*. In: Orel, č. 4.
- Schůtová, J., & Waic, M. (1998). *Kulturně-výchovná a vzdělávací činnost českých tělovýchovných organizací*. Praha: Národní muzeum.
- Slavotínek, I. (2001). *K historii Sokola, Orla a skautingu na Prostějovsku do roku 1948*. Prostějov: Městská knihovna v Prostějově.
- Šupich, Z., & Chvalný, J. (1981). *Československá spartakiáda 1980*. Praha: Olympia.
- Trapl, M., Konečný, K., & Marek, P. (2013). *Politik dobré vůle: život a dílo msgr Jana Šrámka*. Praha: Vyšehrad.
- Večeřa, J., Ondráček, A., & Pejchal, O. (1994). *Kněžice (díl 1. domovopis) reprint původního vydání z r. 1937*. Kněžice: Obecní úřad Kněžice a Vlastivědná knihovna moravská Brno.
- Vejskal, O. E. (2002). *Drobná plastika tělocvičných organizací (Díl třetí: Odznaky a medaile: Orel, DTJ, FPT, Makkabi, Německé spolky, Spartakiády ČSTV)*. Praha: Česká společnost přátel drobné plastiky.
- Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze).

Elektronické a internetové zdroje

- Druhá světová válka – orelský odboj*. (1950). Získáno 27. února 2021 z http://www.orel.cz/?ukaz=2_sv_orlesky_odboj.
- Druhá světová válka – orelský odboj*. Získáno 7. března 2021, z http://www.orel.cz/?ukaz=2_sv_orlesky_odboj.
- FVU Kunicovy studentské koleje*. (2021). Získáno 26. února 2021 z <https://www.vfu.cz/cz/ka-unicovy-studentske-koleje>
- Hostýnská pouť 1947*. Získáno 7. března 2022, z http://www.orel.cz/?ukaz=hostynska_pouty_1947
- Základní činnosti Orla*. Získáno 10. března 2022 z http://www.orel.cz/?ukaz=zakaz_cinnosti_orla.
- Jednota Nové Město na Moravě*. (1972). Získáno 12. března 2022 z http://orelnmm.cz/Krestanska_sportovni_organizace. Získáno 29. března 2022 z http://www.orel.cz/30_leta
- Orla*. (2021). Získáno 23. února 2021, z http://www.orel.cz/?ukaz=30_leta_orla.
- Mapa orelských žup*. (2021). Získáno 12. března 2021 z <http://www.orel.cz/?ukaz=zupy>
- Mezi dvěma sloty (1922-1929)*. (2021). Získáno 8. března 2022 z <http://www.orel-zsv.g6.cz/historie/004.htm>
- Operace Anthropoid*. (2021). Získáno z <http://muzeum-beroun.cz/06/2013/operace-anthropoid/>
- Svatováclavské dny orelstva – 1929 Praha*. (1929) Získáno 2. února 2022, z http://www.orel.cz/?ukaz=svatovaclavske_dny_orelstva.
- Župa v přípravách a účasti na Svatováclavských dnech Orelstva v Praze*. (1929). Získáno 8. března 2022 z <https://www.orelzapasedlakova.cz/svatovaclavske-dny-v-praze-1929/>

Použité zkratky

DP – Důstojný pán, označení katolického kněze

DR – Akademický titul

DTJ – Dělnická tělocvičná jednotka

ČOS – Česká obec sokolská

ČSL – Československý

ČSTV – Československý svaz tělesné výchovy a sportu

ČSR – Československá republika

Ing. – Inženýr

KNV – Krajský národní výbor

MNV – Místní národní výbor

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

P – Páter, označení katolického kněze

PPL – Podplukovník

PROF – Profesor

SV – Svatý

ThDr. – Doktor teologie